

Kouwe Drukte

Jaargang 18 - nummer 51 - oktober 2014 uitgave van

verzamelkring
De Doolster

Inhoud

Omslagillustraties.....	3
Een nieuwe aanwinst.....	4
Gerard Mingelen overleden.....	8
Commissie Canon van de winter / IBAN van de Poolster / Brief van Zijne Majesteit.....	9
Schaatsbibliotheek (24): Olympische Winterspelen.....	10
Nog niet klaar met Ditmar.....	13
Overlijden Jaap Havekotte sr.....	15
Column Jan de Wit: Spektakel: schaatsen als goksport.....	16
Winterse tekeningen in het Album van Adriaen van de Venne.....	17
De potloodtekening.....	21
Zo vader zo zoon.....	24
Voor een appel en een ei.....	25
Volendamse schaatsen?.....	26
Reactie op schaatsen Eikenberg.....	27
IJswegenkaarten 16.1: Etui Zuidhollandsche IJsverenging.....	28
Herdruk Acht eeuwen schaatsen.....	32
Schaatsen in oude kranten / Schaatsadvertenties zoeken.....	33
Posten en stempels (20).....	34
Houten schaatsen sneller dan hoge noren.....	36
Reacties op hartenschaatsen.....	37
Na dertig jaar.... / Kerstcryptogram.....	38
Tentoonstelling in Hegebeitem / Winterse klederdrachtklompjes.....	39
Hardrijderijen in Friesland, Volksvermaak op het ijs 1800-1900.....	40
Boek en Zopie.....	41
Colofon.....	43

Medewerkers

Martin van der Bij, Hedman Bijlsma, Wiebe Blauw, Tom Clardij, Hans van der Donck, Jan van Eijk, Jan Gores, Ad van Helmond, Lamberthe de Jong, Harry Karssies, Matthy van Klaveren, Theodoor van der Kooi, Frits Locher, Nelly Moerman, Wim Molenveld, Niko Mulder, Jos Pronk, Caroline van Staaveren, Alle Sterk, Teun Wanink, Jan de Wit

ISSN 1572-4476

Omslagillustraties

Soms moet je door anderen wakker geschud worden: *‘Een van deze bronzen schaatsensmeden lijkt me wel iets voor op de cover, eens iets anders dan weer een prentje. Maar ik wil natuurlijk niet voorzeggen ...’*

René Diekstra heeft scherp opgelet; het omslag van *Kouwe Drukke* draagt inderdaad vaak een grafische afbeelding. Tijd voor wat anders: een van zijn beeldjes op de **voorzijde** dus. René voegde er zelf deze tekst aan toe:

‘Omdat er op curiosa en vlooiemarkten toch bijna nooit iets van mijn gading te vinden is kom ik er bijna nooit meer. Maar nog niet zo lang geleden, die ene zaterdag, liep ik toch weer eens over de wekelijkse brocante en snuisterijenmarkt. En iets waar je altijd op hoopt, een toevalstreffer, gebeurde ... Daar stond hij, een bronzen smid die een schaatsijzer aan het bewerken is. En dat mooie ‘bronsje’ was na enig marchanderen voor mij, negenentwintig centimeter groot.

Ik denk, dat het gezien de stijl Duits is uit de dertiger jaren van de vorige eeuw.

De hamer en de tang met het ‘schaatsijzer’ zijn losse onderdelen. Misschien kom je het zelfde beeldje ook tegen met een ander voorwerp in de tang. Als dit zo zou zijn was het commercieel best slim.’

Op de **achterzijde** komen we toch weer met een platte grafische voorstelling op de proppen. Een palingsteker en zijn kompaan keren na gedane arbeid terug over het ijs. Kijk maar uit maat dat ze je niet ontglippen als je je aalkorf zo schuin houdt! De bijl en de elger horen ook bij het beroep. Zo’n aalsteker is met al die weerhaken een wreed instrument. Vinden wij nu, maar daar stonden ze in 1626 vermoedelijk niet bij stil. Deze afbeelding is nummer 91 uit het *Album van Adriaen van der Venne*, in de canon (KD50) al ingeleid door Nelly Moerman, die er in deze editie een vervolg aan geeft. Ze geeft ons lezers ook een huiswerkopdracht mee. Of we onze verzamelingen willen doorvlooiën op enkele ontbrekende winterse afbeeldingen in het album. Dat zal nog niet meevallen vrezen wij.

Doorschuiven maar

Niet alle beloftes uit de canon kunnen worden ingelost. Aanvullende informatie over de mesmakersplaat is nog niet beschikbaar. Deel 2 over de ijsherbergen rond Amsterdam houden jullie ook nog tegoe, evenals een vervolg op de eerste schaatsenrijderswals.

Na de verwennerij van de extra dikke *Kouwe Druktes* 49 en 50, worden we weer in het gareel van 44 pagina’s gedwongen. Ondanks het grote formaat moeten we noodgedwongen toch enkele bijdragen doorschuiven naar het kerstnummer.

Hoog HK-gehalte

Hij is zelf een beetje bang dat het hem zal worden nagedragen, maar soms pakken dingen nou eenmaal zo uit. In dit nummer komt u de naam Harry Karssies nog al eens tegen. Dat krijg je als je flink aan de weg timmert ... Of is het toch meer de schuld van de hoofdredacteur? Lees en beoordeel zelf maar.

Redactie

Een nieuwe aanwinst

Op weg naar mijn werk kom ik een winkeltje tegen met tweedehands spullen. Een week ervoor was ik er langs geweest met de vraag of zij oude schaatsen hadden. Of ik een week later weer langs kon komen, “*dan zoek ik ze op*”, zei de mevrouw achter de toonbank. Een week later zoals afgesproken ben ik weer langs gegaan en men wist er nog van. De mevrouw liep naar boven om het één en ander op te halen. Ik riep haar na of ik niet even mee zou lopen zodat zij niet alles naar beneden hoefde te halen en dat was goed. Boven gekomen ontdekte ik al gauw dat het gehalte doorloper wel erg hoog was.

Dit gaat vast weer niets worden ...

Er was nog iemand op zolder en zij had mijn vraag met betrekking tot schaatsen opgevangen. Wij hebben thuis ook nog schaatsen liggen, ja van die schaatsen met zwaantjes voorop zei deze vrouw. Ik weet niet of mijn man ze wel wil wegdoen, ze zijn van zijn vader geweest. Even dacht ik zoals zo vaak, dit gaat vast weer niets worden. Of te duur of ze willen ze niet van de hand doen. Telefoonnummers werden uitgewisseld en een dag later belde ik haar op.

“Ik ben de man van de schaatsen, we hebben

elkaar gisteren ontmoet.”

“Wanneer wilt u langs komen?” klonk de stem aan de andere kant van de lijn?

“Oh dat kan vanavond wel.” zei ik.

“Prima” zei de mevrouw en ik kreeg enige hoop.

Die avond stond ik om 19.00 uur voor haar deur en belde aan.

Netjes werd ik verwelkomd en de woonkamer inlopend zag ik een hoge tafel vol met schaatsen. Opnieuw was het gehalte doorloper weer erg hoog, maar mijn oog viel direct op het paar waar de eigenaar aan refereerde. Nu niet te enthousiast reageren, rustig blijven, dacht ik nog.

Op mijn vraag wat deze schaatsen moesten kosten zei haar man dat ik maar met een voorstel moest komen. Al snel kwamen we tot een financiële overeenkomst en daarmee was de buit binnen.

Ongetwijfeld zal dit verhaal velen van ons bekend in de oren klinken. Iets moois, maar ... gaat het ook in mijn verzameling terechtkomen? Spannende momenten. Het pakte dit keer goed uit.

En dan heb je een paar mooie zwanenschaatsen in je handen. Terugrijdend lagen ze naast

me op de stoel in de auto. Ik kon maar moeilijk mijn ogen ervan af houden. Gelukkig stond het stoplicht op rood en kon ik ze snel even in mijn handen nemen om ze nog maar eens goed te bekijken. Een koude rilling.

Een zwaan met een hondje

Het bijzondere aan dit paar schaatsen is dat er niet één dier in is verwerkt maar twee. In eerste instantie bij het zien van deze schaatsen had ik de indruk dat er vlak achter de zwaan een stukje uit het ijzer miste maar al gauw kwam ik er achter dat dit de overgang was van de staart van de zwaan naar, jawel, een hondenkopje. Dit maakt voor mij deze schaatsen nog meer bijzonder. Wie heeft dit bedacht? En waarom? Ik had het nog nooit eerder gezien. Wat heeft een zwaan met een hondje te maken?

Zit het hondje achter de zwaan aan en gaat het hier om de symboliek voor snelheid? De zwaan vlucht voor het hondje. De schaatser die behoefte heeft aan een hogere snelheid. Wie het weet mag het zeggen maar leuk is het in ieder geval wel.

Helaas is er geen naam- of merkstempel in het ijzer gezet, waarmee een eventuele zoektocht naar de achtergrond van de schaatsen er niet makkelijker op wordt.

Jugendstil - zwanenschaatsen

In de periode 1890 tot 1914 is in Europa een vernieuwing gaande op het gebied van vormgeving. Allerlei gebruiksvoorwerpen zoals sieraden, decoraties, glas, meubilair, maar ook de architectuur zijn onderhevig aan deze nieuwe stijl. Een stijl met heel eigen kenmerken. In Duitsland en Oostenrijk wordt deze stijl *Jugendstil* genoemd. In met name Frankrijk en België spreekt men met van *Art Nouveau*. Een stijl die teruggrijpt op vloeiende vormen veelal afkomstig uit de natuur. Als decor worden dieren, bloemen, maar ook vrouwelijke vormen gebruikt. In Nederland is Jan Toorop een bekende naam als het gaat om deze vernieuwende stijl. Het affiche, dat afkomstig is van de hand van Jan Toorop voor de Delftse Slaoliefabriek, is hier een mooi voorbeeld van.

Eduard Steigerwaldt
(München).

De tekening 'Bahn frei' van Eduard Steigerwaldt verscheen in maart 1898 in het weekblad Jugend. Dit tijdschrift voor kunst en literatuur was in 1896 opgericht.

Het sprong van meet af aan in het oog vanwege de opmaak in een verfrissend eigenzinnige stijl en werd na enige tijd zelfs de naamgever van deze nieuwe stroming in de kunst: Jugendstil.

Het zijn veelal de kunstenaars die komen aan-
dragen met nieuwe ideeën. In de tweede helft
van de 19e eeuw is er meer en meer sprake van
een verregaande samenwerking tussen de kun-
stenaar en de ambachtsman. De kunstenaar (nu
industriële vormgever) die zich met de vormge-
ving bezig houdt aan de ene kant en de am-

bachtsman die het ontwerp omzet in een ge-
bruiksartikel aan de andere kant.

Men gaat zo ver dat zelfs schaatsen worden
gemaakt met uiterlijke kenmerken van deze
nieuwe stijl.

Toch kunnen we ons afvragen waarom nou juist
de zwaan? Is het omdat de zwaan symbool

Deco en Amsterdamse school. Rietveld en Berlage zijn onder meer de nieuwe namen die ontwerpen vanuit een reactie op de vele krullen. Of er in het In het najaar van 2014 zal in het Affiche Museum in Hoorn een tentoonstelling worden ingericht van onder meer Jan Toorop en andere tijdgenoten. Voor meer informatie: bezoek de website www.affichemuseum.nl. De genoemde stijlen zullen in deze tentoonstelling vast terug te vinden zijn, al moet men niet rekenen op enig schaatsgehalte in deze tentoonstelling.

Harry Karssies

staat voor gratie, kracht, liefde en trouw? Is het de zwaan die juist op het ijs het dichtst bij zijn natuurlijke omgeving komt? Of is het de lange hals die voor een oogstrelende vormgeving wordt gebruikt? Misschien worden we door het rijden op deze schaatsen wel mee genomen alsof we vliegen. In het fries spreken we over 'iiz'ren wjukken', ijzeren vleugels.

Het zal vast een combinatie zijn van gratie, kracht en een gevoel te kunnen vliegen. verlengde van deze stijl ook schaatsen zijn gemaakt is mij niet bekend. De schaatsen krijgen vanaf die tijd wel een eenvoudiger uiterlijk. Het lijkt erop dat vormgeving onderschikt gemaakt wordt aan efficiëntie en doelmatigheid. Het is bekend dat rond die tijd ook de krullen van de schaatsen werden afgezaagd maar of je dan *Art Deco* schaatsen overhield is nog maar de vraag.

Krul er af – art deco?

Vanaf circa 1915 heeft men genoeg van de krullen en zien we een volledige kentering op het gebied van vormgeving. De tijd van rechte lijnen en strakke vormen breekt aan. *Jugendstil* en *Art Nouveau* moet wijken voor *Art*

Nog een afbeelding uit het tijdschrift Jugend met betrekking tot schaatsen. In 1905 blijkt de stijl echter al veel minder tierelantijnen te hebben.

Gerard Mingelen overleden

Afgelopen februari is oud-Poolstervoorzitter Gerard Mingelen uit Leiden op 87-jarige leeftijd overleden. Met name oudere verzamelaars zullen zich deze kleurrijke persoonlijkheid nog goed herinneren. Gerard behoorde tot de verzamelpioniers en was medeoprichter van *De Poolster*.

De eerste - door hem georganiseerde - verzamelbijeenkomst vond plaats in Hasselt in 1975. Gerard coördineerde vanaf het begin de activiteiten, wat hem officieus tot voorzitter / secretaris / penningmeester van *De Poolster* maakte. Velen van ons zullen nog zijn getypte uitnodiging voor de jaarlijkse verzamelbijeenkomst in hun archief hebben zitten. Zijn coördinerende rol bracht ook met zich mee dat Gerard goeddeels bepaalde hoe die bijeenkomsten moesten verlopen. Iedere verzamelaar was verplicht een kleine expositie van nieuwe aanwinsten te tonen. Daarna was er dan de mogelijkheid om te ruilen. Mensen die zich hier niet aan hielden werden min of meer geroyeerd. Gerard liet dan eerst de persoon in kwestie in niet mis te verstane woorden weten dat hij zich niet hield aan de afgesproken code. Vervolgens kreeg deze persoon geen uitnodiging meer voor de bijeenkomst van het jaar daarop. Gerard vond het ook niet kunnen dat mensen alleen met een dikke portemonnee naar de bijeenkomst kwamen om zo snel mogelijk inkopen te doen en dan weer te verdwijnen. Dat paste niet in zijn visie van gezamenlijke hobby door verzamelvrienden.

Hoe eerbaar deze opstelling ook was, deze werkwijze was niet meer houdbaar in een tijd dat het moeilijk was op rommelmarkten nog oud materiaal te vinden. En dus moest je wel kopen. Daarbij kwam dat *De Poolster* in ledental groeide en er meer geld in omging en er dus ook een democratische controle nodig was op het wel en wee van de verzamelkring.

In 1997 werd er buiten zijn directe betrokkenheid om van *De Poolster* een stichting gemaakt, die als vereniging functioneerde. Vervolgens werd

Kouwe Drukke in het leven geroepen om aan de behoefte om informatie uit te wisselen te kunnen voldoen. Tot slot vond in 1998 de eerste voorjaarsbijeenkomst plaats in Wergea, waar Gerard nog wel bij aanwezig was, maar niet van harte. Er waren in *De Poolster* te veel veranderingen doorgevoerd die zijn goedkeuring niet konden wegdragen. Daarbij kwam dat hij persoonlijk rancunes ontwikkelde jegens de mensen die met nieuwe ideeën kwamen en deze doorvoerden. Uiteindelijk heeft Gerard zich uit *De Poolster* teruggetrokken en is hij met slechts een paar Poolsterleden vriendschappelijke contacten blijven onderhouden. Ondanks deze breuk is Gerard van grote betekenis geweest voor de eerste 25 jaar van *De Poolster*. Hij was de spin in het web, hij zorgde ervoor dat de bijeenkomsten werden georganiseerd en hij introduceerde nieuwe leden in de kunst van het verzamelen.

Gerard was een heel sociale man. Hij was altijd behulpzaam, en was met zijn vele verhalen een positieve fantast. Hij had over alles en iedereen een mening en die stak hij niet onder stoelen of

banken. Dat maakte het soms moeilijk om met hem samen te werken. Hij had een sterk rechtvaardigheidsgevoel. Dat bleek onder andere uit zijn opvatting dat niet het geld en de rivaliteit moet prevaleren tussen verzamelaars, maar juist de onderlinge betrokkenheid en dienstbaarheid.

Gerard ging als jong soldaat in 1946 naar voormalig Nederlands-Indië om de onafhankelijkheid van Indonesië weer te niet te doen. Toen hij enkele jaren later samen met zijn jonge vrouw Wil terug kwam in Nederland en hij nog niets had kunnen opbouwen vroeg hij de gemeente steun bij het vinden van een woning. Een ambtenaar die zijn verhaal en verzoek formalistisch afdeed, wekte bij hem zoveel woede dat hij de ambtenaar over de balie heen trok. Dat is hem bijna op een veroordeling komen te staan. Je leven wagen voor het vaderland en dan als een klein kind worden afgescheept, dan sloegen bij Gerard de stoppen door.

Gerard was een groot liefhebber van het rijden van toertochten. Hij heeft in elk geval één Elfstedentocht uitgereden. In 1997 - hij was toen ruim 70 jaar - kwam hij nog tot Bolsward.

Ad de Boer en ik waren de enige Poolsterleden op zijn begrafenis. Verschillende sprekers roemden zijn vertelkunst en zijn betrokkenheid op de medemens, maar ook zijn eigenzinnigheid. Daarna kreeg Gerard op waardige wijze een veteranenbegrafenis op kerkhof Rhijnhof in Leiden, waar ooit ook de Leidse schaatsenmaker Pieter Jansz Schenk (1710-1763) was begraven.

Op zaterdag 3 april 1999 heeft een kleine delegatie van het Poolsterbestuur Gerard en zijn vrouw Wil uitgenodigd in café 'De Scheve Schaats' in Ankeveen. Bij die gelegenheid is hem de Poolsterspeld overhandigd als dank voor zijn uitzonderlijke verdiensten voor 25 jaar *De Poolster*.

Wiebe Blauw

Commissie Canon van de winter

Op het lustrumnummer van *Kouwe Drukke*, KD 50 met canon van de winter zijn veel positieve reacties binnengekomen bij de redactie en het bestuur van De Poolster. Daaronder zat de suggestie om te komen tot een meer complete canon van de winter. Het bestuur wil graag een commissie instellen die zich gaat buigen over de opzet hiervoor. Haar idee is om als basis te nemen de teksten uit KD50. In *Kouwe Drukke* kan deze dan de komende jaren worden uitgebreid met nieuwe teksten in dezelfde format. De canon zal ook te raadplegen zijn op de website van De Poolster.

IBAN van De Poolster

Uiteraard is met ingang van 1 augustus 2014 ook het bankrekeningnummer van De Poolster omgezet naar IBAN. Het volledige nummer is **NL55INGB0004324260**.

Brief van Zijne Majesteit

Het bestuur van De Poolster heeft in mei een exemplaar van het jubileumnummer met de Canon van de winter naar het adres van Koning Willem-Alexander gestuurd.

21 juni ontving secretaris Maarten Dijkstra een brief van de Dienst van het Koninklijk Huis, waarin gemeld werd dat Zijne Majesteit de Koning het 50e nummer van *Kouwe Drukke* heeft ontvangen en de attente geste zeer op prijs heeft gesteld. Met gevoelens van de meeste hoogachting er achteraan!

Bestuur

SCHAATSBIBLIOTHEEK

Aflevering 24: Olympische Winterspelen

De toevloed van oude én nieuwe boeken in de voorbije tien maanden noodzaakte ons recentelijk de privé-schaatsbibliotheek in de twee geschakelde werkkamers ingrijpend te reorganiseren. Enkele opbergkasten maakten plaats voor een uitbreiding van de boekenkasten (u weet wel van dat populaire kastsysteem van dat Zweedse bedrijf dat in zijn eentje één procent van de jaarlijkse houtproductie in de gehele wereld opsoupeert). Van die gelegenheid maak je natuurlijk gebruik om alles te herinventariseren en vooral om de indeling qua onderwerpen te heroverwegen. De klus is nog niet helemaal afgerond, maar eerste tevreden gevoelens overheersen. Al zoek ik me tijdens het schrijven van deze aflevering al weer wezenloos naar een boekje dat ik verderop ter sprake wil brengen...

Vlag en lading

Wie deze rubriek - waarvan de eerste aflevering tien jaar geleden werd geschreven - nauwlettend heeft gevolgd, weet zo langzamerhand dat de vlag de lading niet helemaal dekt. We kozen toen om bepaalde redenen (zie jaargang 9, nummer 22) een titel die we eerder gebruikten. Redelijk vaak moet ik uitleggen dat de - duizenden titels omvattende - privécollectie in principe uitsluitend boeken en andere schrifturen omvat die op de een of andere wijze te maken hebben met ijs en/of schaatsenrijden. Maar soms bewegen we ons bij de keuze voor een boek in de uiterste grensgebieden van die omschrijving. Bij de herinventarisatie bladerde ik de afgelopen weken in allerlei boeken die op de planken *Olympische Winterspelen* terecht zijn gekomen. Natuurlijk staan daar plenty exemplaren, die je in een 'schaatsbibliotheek' verwacht. Bij boeken als *Olympische Spelen hardrijden. Een historisch overzicht 1894-2010* of *De blokjeslegger van Turijn. Dertien Olympische schaatsfenomenen* of *Kampf und Sieg in Schnee und Eis* rechtvaardigen de titels alleen al hun aanwezigheid. Maar ik had in die dagen ook wel eens een boek

in handen waarvan ik dacht: hoort dat hier wel thuis? *Fünf Ringe. Vom Ölzweig zum Goldmedaille* (1970) bijvoorbeeld, want zo kun je uiteindelijk wel elk boek dat in de verte iets met de olympische gedachte heeft te maken wel in jouw boekenkast stoppen. Totdat ik die afbeelding van dat prachtige schilderij *Schlittschuhläufer* van Ernst Ludwig Kirchner (1923) op pagina 100 zag staan. En ik me ineens herinner dat ik het boekje ooit had gekregen van wijlen Ben Holleboom, de indertijd vermaarde conditietrainer van de kernploegen.

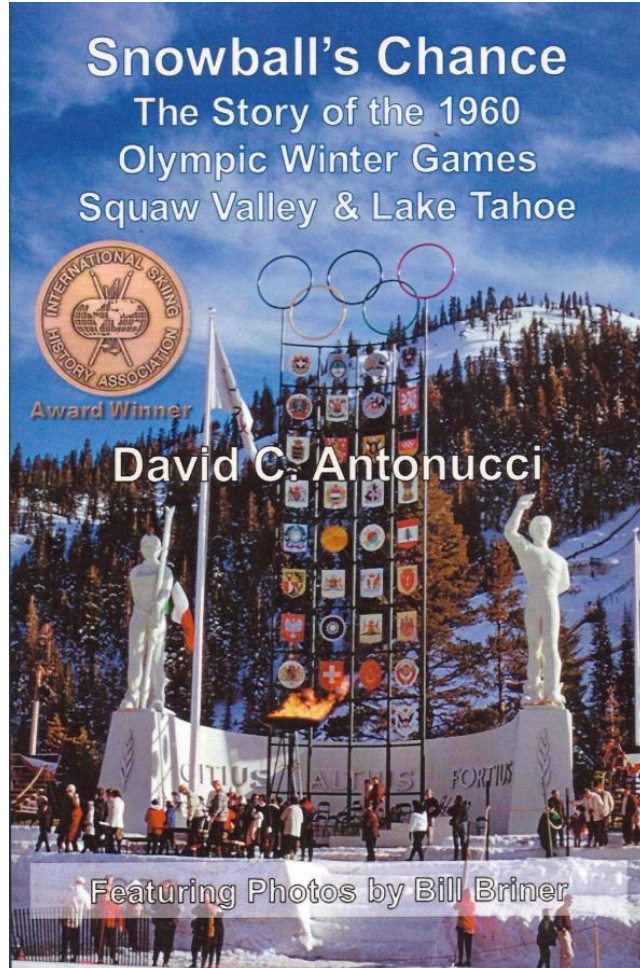
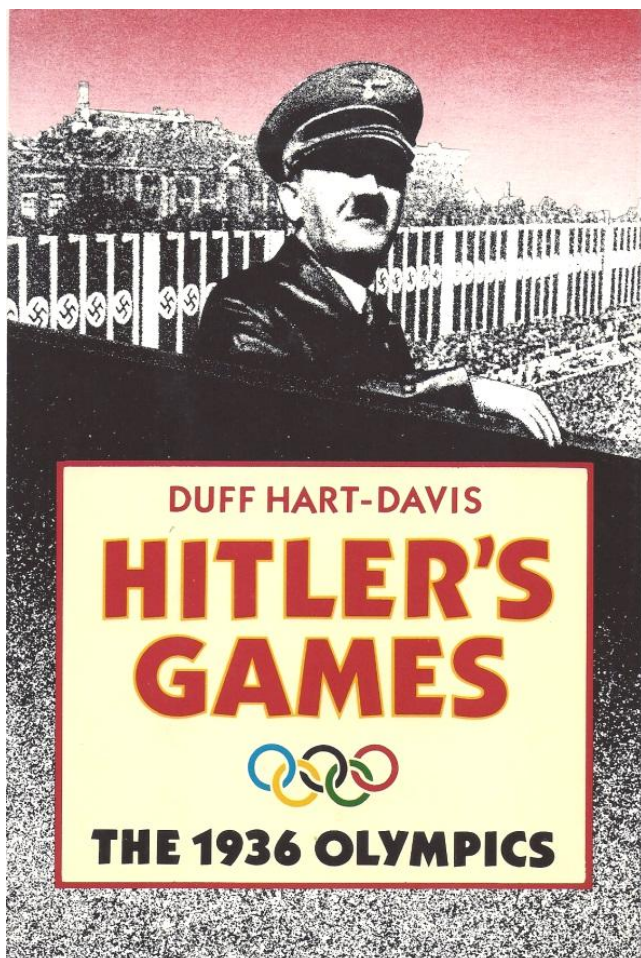
Schlittschuhläufer van Kirchner

Alle edities

Uitgangspunt door de jaren heen van mijn olympische collectie is steeds geweest, dat ik van alle edities van de Olympische Winterspelen een of meer boeken wilde hebben. Lang ontbrak het *Official Report van de III Olympic Wintergames Lake Placid 1932* in de verzameling. Die uitgave kon natuurlijk niet ontbreken door de afwijkende manier waarop daar de schaatsafstanden (*mass start*) werden verreden. Maar die titel vond ik uiteindelijk in de jaren tachtig in een toen gerenommeerd Amsterdams antiquariaat. Tegenwoordig werkt het allemaal heel anders. Je koopt vrij snel nadat weer een nieuwe editie van de Spelen is afgelopen een of meer boeken, hetzij in eigen land, hetzij elders, omdat je van sommige verschijningsvormen toch een bepaalde reeks hebt opgebouwd.

En wie nog boeken van bepaalde edities van de Winterspelen mist, zal bij een eenvoudige rondgang op het wereldwijde web merken dat veel titels nog altijd verkrijgbaar zijn. Dat *Official Report* uit 1932 van de samensteller George M. Lattimer is zo beschikbaar, al vraagt de ene boekhandel in Memphis, Tennessee er 150 dollar voor en de ander in Delmar, New York 750 ...

De kunst is om niet alleen op zoek te gaan naar boeken die meteen na afloop van de Spelen verschenen, maar ook naar studies die veel later werden gepubliceerd. Boeken die soms ook vanuit een geheel ander perspectief werden geschreven. Hét voorbeeld vind ik nog altijd *Hitler's Games. The 1936 Olympics* van de Engelse schrijver Duff Hart-Davis. De nadruk in dat boek ligt op de Zomerspelen in Berlijn en hoe die Spelen een rol speelden in de nazipropaganda van Hitler en zijn trawanten. Maar je komt in elk geval ook een hoofdstuk tegen over de Winterspelen in Garmisch-Partenkirchen.

Verrassend is dan dat je in 2006 plotsklaps een boek op de kop tikt, dat *Olympische Winterspiele 1936. Die vergessene Olympiade von Garmisch-Partenkirchen* heet. Het is met name een fotoboek, waarin echter in de inleiding die kwalificatie 'die vergessene Spiele?' (al dan niet met vraagteken) treffend wordt geanalyseerd.

Locaties

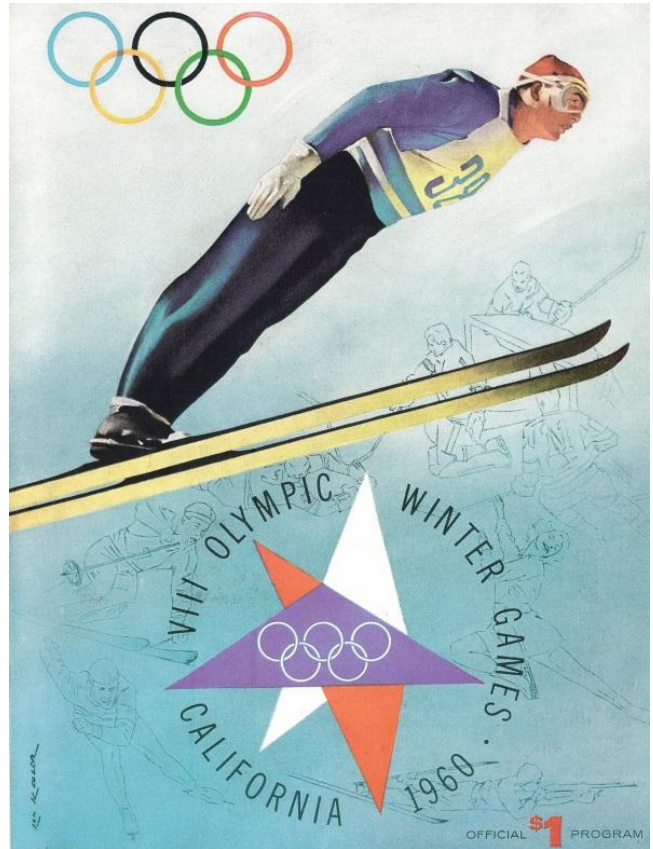
Ik heb in mijn leven nog nimmer een editie van de Winterspelen live bijgewoond. Het zal er ook wel niet meer van komen. Wel hebben we tijdens vakantie-reizen diverse keren op olympische locaties rondgebajerd. Bezoekjes, die prompt hun sporen in de privébibliotheek achterlieten. In musea, in boekhandels of soms gewoon in rommelwinkeltjes deden we ter plaatse soms verrassende vondsten. Eén boekenplank heeft door onze talloze Noorse trips een zwaar Oslo- en Lillehammer-accent gekregen.

Herinneringen aan een ander olympisch oord dat we bezochten, welden onlangs spontaan weer naar boven, toen we op internet de volgende titel tegenkwamen: *Snowball's Chance. The Story of the 1960 Olympic Winter Games Squaw Valley & Lake Tahoe*. Al snel bemachtig-

den we een gesigneerd exemplaar van dit redelijk recente boek (2009) van de in die omgeving wonende David C. Antonucci. Toen hij vlakbij zijn huis enkele verlaten 'trails' determineerde als overblijfselen van de olympische *cross-country skiloipes* uit 1960 was zijn interesse voor een schriftelijke reconstructie van die Winterspelen geboren.

In ons schaatsjaarboek *Schaatsseizoen 2005-2006* vertelden we al eens hoe wij in juni 2006 vanaf ons balkon op het diepblauwe Lake Tahoe uitkeken, inclusief het fabuleuze uitzicht op door de avondzon besneeuwde toppen. Die dag verkenden we ook Squaw Valley, dat al lang een compleet nieuw alpine-achtig *resort* is geworden met winkels, restaurants, hotels en wat dies meer zij. Maar nog altijd is het verhaal rond die Winterspelen in een onbekend 'indianendorp' op ruim 1800 meter boven de zeespiegel in de Amerikaanse Sierra Nevada fascinerend.

Ooit spiegelde een jonge advocaat uit New York, die een klein optrekje en een stoeltjeslift in Squaw Valley bezat, eerst zijn landgenoten en later het IOC een olympische droom voor. 'Jullie hebben allemaal gelijk dat er bij ons nog vrijwel niks is.' Achteraf bekeken was dat juist de pre van Squaw Valley. 'Hier kon je een *Olympic City* van de grond af opbouwen. Hier kon je compacte Spelen houden.' En in dat oord met gegarandeerd de meeste sneeuwval in de Verenigde Staten reden naderhand tijdens de Spelen de

schaatsenrijders op een kunstijsbaan (die even snel verrees als later zou worden afgebroken) de meest onwaarschijnlijke tijden.

Als herinnering aan dat bezoek koester ik nog altijd het boekje *Squaw Valley USA. The First Fifty Years 1949-1999* en vooral het officiële programmaboek uit 1960 dat we in een rommel-dooos vonden.

Alexander C. Cushing

Ook in het boek van Antonucci komen we vanzelfsprekend de naam van die visionaire advocaat weer tegen: Alexander C. Cushing. Bij het bezoek in juni 2006 drong die naam pas voor het eerst goed tot me door bij het lezen van een informatiebord bij een *tourist office*. Twee maanden later – tijdens het schrijven van een historische column voor het schaatsjaarboek over Squaw Valley 1960 - surfte ik even op internet of ik nog iets over die Cushing kon vinden. Dat nieuws vond ik inderdaad: 'Dezer dagen (= 20 augustus 2006) is in zijn zomerverblijf op Rhode Island op 92-jarige leeftijd Alexander C. Cushing overleden.' De man die Squaw Valley op de kaart zette.

Hedman Bijlsma

Nog niet klaar met Dittmar

In *Kouwe Drukke* 20, 48 en 49 werden de schaatsen van Dittmar uit Heilbronn besproken. Frits Locher, Wim Molenveld en ondergetekende vullen het verhaal hier verder aan, maar kunnen de puzzel nog niet helemaal leggen ...

Verwachting gelogenstraft

Mijn verwachting dat Dittmar wel geen extreem grote maat in productie zou hebben genomen werd gelogenstraft door de nieuwe aanwinst waarmee Frits op de proppen kwam: een incourant groot model nummer 5 met een totale lengte van 36 centimeter. Geschikt voor schoenmaat 50 maar liefst!

Dittmar model no. 5 (Collectie Frits Locher)

Aangezien Dittmar in de prijslijst uit november 1868 aangaf dat ze het model in vier afmetingen hadden, mogen we concluderen dat deze no. 5 pas naderhand is ontwikkeld.

Verwachting redelijk uitgekomen

Wim wist - nota bene in de Verenigde Staten! - een Dittmar no. 2 op de kop te tikken. In te stellen op maximaal 26 centimeter voor schoenmaat

39 en minimaal 20 cm voor maat 30. Ik zat er voor de kleinste afstelling een centimetertje

Modelnr Dittmar	2	3	4	5
Totale lengte (cm)	29	31,5	34	36
Grootste afstelling (cm)	26	28,5	31	33
Kleinste afstelling (cm)	20	22	25	26
Schoenmaat (max.)	39	43	46,5	50
Schoenmaat (min.)	30	33	37	39

naast.

Hoog tijd dus om de tabel uit *Kouwe Drukke* 49 bij te stellen.

Model nummer 1 – nog niet gevonden - laten we

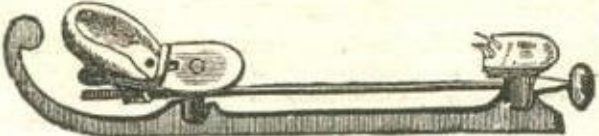
*Dittmar model no. 2 (Collectie Wim Molenveld)
Foto's Frits Locher*

hier buiten beschouwing.

Mechanisme oorspronkelijk uit Leipzig?

In *Kouwe Drukke* 48 opperde ik al dat de gebroeders Dittmar vermoedelijk zelf niet de patenthouders waren van deze schaats met schroefspindel. Dat zouden ze in hun prijscourant uit 1868 zeker hebben vermeld.

Neue Erfindung.

Meine Patent-Schrauben-Schlittschuhe
ohne Riemen, welche keinen Druck an den Füßen erzeugen, schnell zu befestigen und zu lösen, sowie auch um 1 1/2 Zoll länger oder kürzer zu verstellen sind, halte unter Garantie bestens empfohlen. — Preis 3 1/2 Thlr. Versendung wärmer von ff. Filz für Damen à Paar 25 Sgr. und Schlittschuh-Stuis in Leder à 1 Thlr. 5 Sgr.

6729

Oscar Hch. Kratze in Leipzig, Markt, Café national.

Een krantenknipsel uit 1865, dat ik onlangs kon bemachtigen, wijst voorzichtig in de richting van Oscar Heinrich Kratze uit Leipzig als oorspronkelijke uitvinder van het mechanisme.

Kratze adverteert hier in de *Illustrirte Zeitung* uit Leipzig met schroefschuatsen zonder riemen, waarop hij patent¹ heeft en die bij hem besteld kunnen worden. Hoewel de uitvoering afwijkt van de modellen van Dittmar, is dit volgens mij wel de vinding die er aan ten grondslag lag.

Aangepaste versie

Het patent van Kratze uit 1865 werd vrijwel zeker verleend op het mechanisme van de schroefspindel, dat in combinatie met de messing voetkap riemen overbodig maakte; en dus niet op de vorm van de schaats. In 1866 of het jaar daarop moet een aangepaste uitvoering zijn bedacht, met een gleuf in de schenkel waarin het voetblad kon verschuiven. Wie er achter zat en of er op deze vernieuwing opnieuw patent is

aangevraagd en verkregen, is niet bekend. We weten slechts dat de gebroeders Dittmar uit Heilbronn het gewijzigde model in 1868 in productie namen.

Misschien was een nieuw pa-

tent niet eens vereist. Heilbronn lag immers niet in Saksen, maar in het koninkrijk Württemberg en of Kratze's vinding daar (nog) bescherming genoot, is de vraag.

Niko Mulder

¹ Het betreft hier niet het patent van Kratze op zijn Spiralfeder-Schlittschuh van 18 december 1869, beschreven door Fred de Vegt in *Kouwe Drukke* 2.

Ausschließende Privilegien.

Das Ministerium für Handel und Volkswirtschaft hat nachstehende Privilegien erteilt:

Am 17. Jänner 1866.

1. Dem Oskar Heinrich Kratze, Kaufmann in Leipzig (Bevollmächtigter August Goldschmied, Kaufmann in Prag), auf eine Verbesserung an Eisschlittschuhen für die Dauer eines Jahres.

Diese Erfindung ist im Königreiche Sachsen seit 29. Juli 1865 auf die Dauer von fünf Jahren patentirt.

*Amtsblatt zur Laibacher Zeitung No. 44,
23 februari 1866.
Laibach = Ljubljana, Slovenië*

Patent bood weinig bescherming

Duitsland was tot het ontstaan van het Duitse Keizerrijk in 1871 nog een lappendeken van min of meer onafhankelijke bondstaten. Volgens een bericht in een Duitstalige Sloveense krant gold het patent dat Kratze op 29 juli 1865 verkreeg in het koninkrijk Saksen voor vijf jaar. Wat voor andere Duitse staten gold weet ik niet. In Slovenië, destijds deel van Oostenrijk, kreeg hij op dezelfde vinding slechts een jaar bescherming.

Overlijden Jaap Havekotte sr

Het bericht 'haalde' vrijwel alle media in ons land: Jaap Havekotte sr is op 23 april 2014 overleden. Twee jaar eerder had de nog vitale mede-oprichter van de Viking schaatsfabriek met veel schaatstoppers uit heden en verleden zijn honderdste verjaardag gevierd met een rondvaart op het IJ.

Teun Wanink, nog lang geen honderd, maar goed op weg, heeft in 1964 nog les gehad van deze markante persoon.

'Dat was tijdens de cursus oefenmeester. Ome Jaap nam ook het examen kennis van materiaal en het slijpen af.'

De deelnemerslijst van toen heb ik nog, met veel bekende figuren, onder andere Leen Pfrommer, Klaas Visser, Postma en Witteveen. De leiding was in handen van W. Drost, Gerard Maarse, Anton Huiskes en Jeen van de Berg.

De verdere ontwikkeling van de Viking schaatsen was voor mij zeer interessant en ik bezocht de fabrieken een aantal keer. In 1964 in de 3e Oosterparkstraat in Amsterdam. In 1985 in Weesp en in 2009 in Almere.

Ik ben in het bezit van enkele schaatsen van Viking die in de verzamelkring niet zo bekend zijn. Onder andere hockey schaatsen uit 1952, metalen skeelers met metalen wielletjes, geschikt gemaakt voor de kunststofbaan. En ook de tweewielige trainingsschaats uit 1954. Plus 't kinderschaatsje met dubbele ijsers.'

De eeuwige tocht van Ome Jaap

In november 2011 was Ome Jaap samen met Carry Geijssen, Sjoukje Dijkstra en Jeen van den Berg aanwezig in de Skeeve Skaes op de Jaap Edenbaan bij de presentatie van 'Acht eeuwen schaatsen in en om Amsterdam'. Hij de eregast, de schrijvers vereerd.

Citaat uit de herdruk van dit boek:

'De oude Scandinavische Vikingen gaven hun doden soms een paar glissen mee in het graf. Die zouden in het Walhalla goed van pas komen. Wij zijn ervan overtuigd dat ook de 'Viking van de Nederlandse schaatssport', zoals Huub Snoep hem betitelde, voor eeuwig door het hiernamaals glijdt. Op noren uiteraard, van eigen makelij ...'

Niko Mulder

Jaap Havekotte sr aan de start in de Amsterdamse Apollohal, circa 1940. Nog niet op eigen noren.

Bron: geschiedenis24.nl

Column Jan de Wit

Spektakel: schaatsen als goksport

Het rommelt behoorlijk in het schaatswereldje. De Nederlandse schaatsers zijn te goed, ze winnen te veel prijzen. Het stadion, maar vooral de plaats die de hele wereld kent als het schaatsmekka, deugt niet meer. Sponsoren houden het voor gezien. Trainers hebben er geen zin meer in. Buitenlandse stadions blijven leeg. En zo kun je nog even doorgaan. Als we de media geloven is het ellende alom. Dat heel Nederland, inclusief een enthousiaste koning, zat te juichen bij ieder grammetje edelmetaal dat we ontfutselden aan de Russische goud-, zilver- en bronsvoorraad, doet niet ter zake. Er is iets structureel mis. Als er niet snel drastische hervormingen plaats vinden zal de schaatssport tezamen met de ijskappen wegsmelten en voor goed verloren zijn.

De suggesties om een dergelijke ramp te voorkomen vliegen ons ook onmiddellijk om de oren. Bouw een futuristisch ijsdome op een voormalige zeebodem en je richt wereldwijd de aandacht weer op de schaatssport. Exporteer je topcoach naar een buitenland, waar de schaatssport de laatste jaren ernstig is ingedommeld en je creëert tegenstanders die bij de eerstvolgende olympische spelen de gouden plakken voor onze neus weg pikken. Dat genereert dan vanzelf weer veel publiciteit, want Nederlanders, of misschien wat preciezer: de Nederlandse media, zijn nu één maal beter in jammeren dan in juichen. Volgens internationale deskundigen is die vermaledijde, tijdrovende en slaapverwekkende tien kilometer de belangrijkste oorzaak voor de verminderde belangstelling voor het schaatsen. De tien kilometer is zo saai dat je net zo goed kunt gaan kijken naar het groeien van het gras. De 500 meter sprint en het *shorttrack*, dat is spektakel. Daar komt publiek op af! In mijn ogen zit dat publiek te kijken naar een rondje hardlopen op dunne ijzers. Schaatsen zijn daar eigenlijk helemaal niet voor bedoeld. We hebben daar immers schoenen voor uitgevonden. De

schaatssport is niet voortgekomen uit het zo snel mogelijk de sloot oversteken, maar wel uit het zo snel mogelijk van het ene dorp naar het andere rijden en toevallig ging dat in een winter met mooie ijswegen het best op een paar smalle ijzers. Behalve over een topconditie moet je ook beschikken over een soepele, maar effectieve stijl, enig rekenkundig inzicht en een flinke dosis zelfkennis, c.q. zelfbeheersing. Sommigen noemen dat ook tactiek. Het is juist deze combinatie die het kijken naar de tien kilometer tot een feest kan maken. Maar toegegeven, als je alleen oog hebt voor spektakel, beleef je meer plezier aan de 500 meter of aan *shorttrack*.

De 'vermaaklobby' heeft nog meer pijlen op zijn boog. Gokken! Altijd een garantie voor spektakel. Schaatsers rijden zo hard mogelijk een paar rondjes, liefst met een massastart. Duwen en trekken zijn toegestaan. Valpartijen en verwondingen zijn gegarandeerd! Toeschouwers worden in één klap rijk of berooid. Kortom maximale vermaakswaarde. Schaatsen als goksport? Naar mijn gevoel kan het tweede deel van dat woord beter achterwege blijven. Schaatsen als gokken? Nee dank u, laat maar ...

Alhoewel, stonden we als kind al niet aan de rand van de sloot? Houdt het, of houdt het niet? Zullen we gokken? Wel of niet, het verschil was een paar natte voeten. En wie is er nooit 's morgens vroeg opgestaan met het voornemen een spectaculaire toertocht te gaan rijden. Een blik op de sombere buitenwereld, een onheilspellende lucht en een onbarmhartige thermometer deed de twijfel toeslaan. Even slikken en onder het motto 'we gokken het erop' ging je toch op weg. Wel of geen schaatsweer, het verschil is een spectaculaire tocht. In dit opzicht is schaatsen een goksport. In Dubai zou het moeten gaan om wedden. Wel of niet winnen, het verschil is financieel gewin of verlies. Dat levert misschien voor een individuele gokker spektakel op, maar geen sport.

Winterse tekeningen in het Album van Adriaen van de Venne

In het jubileumnummer van *Kouwe Drukke* – de *Canon van de Winter* – is het *Album van Adriaen van de Venne* (1589-1662) aan de orde geweest. Bij het jaartal 1626 zijn twee tekeningen afgedrukt met daarbij een korte toelichting. In deze aflevering van *Kouwe Drukke* zullen nadere bijzonderheden gegeven worden. Hoe zat het ook al weer met het album?

Presentje voor de prins

Het album was een cadeau van de Winterkoning en Winterkoningin aan Frederik Hendrik, prins van Oranje en Stadhouder in de Republiek der Zeven Verenigde Nederlanden (1584-1647). Winterkoning was de bijnaam voor Frederik V (1596-1632). Hij was keurvorst van de Palts en koning van Bohemen. Omdat hij maar korte tijd koning is geweest kreeg hij de bijnaam Winterkoning. Zijn vrouw, de Winterkoningin, was Elizabeth Stuart (1596-1662), dochter van koning Jacobus I van Engeland. Het koninklijk paar dat na de oversteek vanuit Engeland in 1613 vol pracht en praal ontvangen was in de Nederlanden, raakte in eigen land verwickeld in een politieke en religieuze strijd. In 1620 moest de koning zijn land verlaten. Samen met zijn vrouw vestigde hij zich in Den Haag waar hij tot zijn dood woonde aan de Kneuterdijk 20-24 in het

voormalig huis van Johan van Oldenbarnevelt. Den Haag had in die tijd een Stadhouderlijk hof en een Boheems hof.

Vriendenboek?

Waarom Frederik Hendrik het album cadeau kreeg, is niet bekend. Bij de tekeningen is geen verklarende tekst aanwezig en het is onzeker of die er ooit is geweest. Het album is gedateerd met het jaar 1626.

Mogelijk heeft de serie afbeeldingen een politieke lading die aansluit bij de moeilijke tijd in die dagen. Het twaalfjarig bestand (1609-1621) was ten einde en de oorlogshandelingen waren weer begonnen. In 1625 was prins Maurits overleden en Frederik Hendrik was hem als stadhouder opgevolgd. Het album van Adriaen van de Venne lijkt veel op een boek dat men als vrienden aan elkaar geeft: een *liber amicorum*. Ook is geopperd dat het album een nieuwjaarsgeschenk was.

Winter tot besluit

Het album bestond uit een serie van 105 ingekleurde en genummerde tekeningen ter grootte van een kleine ansichtkaart (ongeveer 96 x 115 mm). In vrolijke kleuren zijn figuren weergegeven uit alle lagen van de toenmalige maatschappij. Allerlei activiteiten zijn uitgebeeld en aan de kleding is te zien tot welke stand de mensen behoren. In de serie zijn ook de vier

seizoenen te herkennen. Voor schaatsliefhebbers zijn met name de laatste tien afbeeldingen van het album interessant. In winterse tekeningen worden het werk, het plezier en het verdriet op het ijs uitgebeeld. Zo is er een tekening waarop een landman met een bijl in de hand en een palingsteker over de schouder op weg is om een bijt te hakken (achterzijde omslag).

Er wordt kolf gespeeld (afb. 1). Een edelman in prachtige

Afb. 1 - Kolfspelers

Afb. 2 - Een vrolijk gezelschap in een ijslee.

kleding concentreert zich op de slag die hij gaat maken. Op de achtergrond roept een jongere kolfspeler hem toe.

Een volgende tekening laat zien hoe een gezelschap in rijke hofkleding zich vermaakt in een ijslee (afb. 2). Het fraai opgetuigde paard wordt door de koetsier aangezet met het klappen van de zweep.

Valpartijen ontbreken niet in de serie. Een vrouw raakt tijdens het schaatsen verward in haar rokken en in haar val trekt zij ook haar partner mee (afb. 3).

Dubbele betekenissen

Adriaen van de Venne maakte grapjes in zijn tekeningen en liet zich inspireren door gezegdes en spreekwoorden. Een voorbeeld is de man die met veel moeite een slee voorttrekt (afb. 4). Let eens op de ijsssporen onder zijn schoenen. Voorin de slee zit een slapende vrouw met naast zich een scheefstaande ton. Achterop liggen een eendenmand, een juk en nog andere voorwerpen. Het lijkt alsof dit zijn hele bezit is. Kijken we naar de tien vogels in de lucht dan zou het de uitbeelding kunnen zijn van het gezegde: beter één vogel in de hand dan tien in de lucht. Een ander voorbeeld van die extra betekenis, is het oudere

boerenpaar dat over het ijs schuifelt (afb. 5). De bovenrok van de vrouw is omhooggetrokken en de rode kleur van de binnenkant is een opvallend detail in de tekening. Met haar rechterhand houdt zij een stoof onder haar schort alsof zij warmte wil hebben. Met haar andere hand probeert zij aan te haken bij de man. Deze draagt over zijn schouder een hooivork met aan de steel twee dode vogels. De afbeelding heeft een seksuele bijbetekenis. De vrouw is erop uit om het met de man aan te leggen, terwijl hij juist probeert haar van zich af te houden. De stoof als warmtebron kan erotisch geïnterpreteerd worden en de dode vogels vertegenwoordigen waarschijnlijk het falen van de man op dit gebied. Tegenwoordig moet zo'n afbeelding toegevoegd worden. In de tijd dat het album gemaakt werd, was de voorstelling voor iedereen duidelijk.

Afb. 3 - Schaatsers vallen op het ijs.

Afb. 4 - Een boer trekt een slee met vrouw en bezittingen over het ijs.

Incompleet

Zoals gezegd bestond het album oorspronkelijk uit 105 genummerde afbeeldingen. In de huidige samenstelling ontbreken drie nummers. Bij de ijsstaferelen ontbreken er twee en de derde mist in het deel met zomerse activiteiten. Op welk moment in de geschiedenis die afbeeldingen verloren zijn gegaan, is niet bekend.

De serie tekeningen kwam in december 1749 op de markt en is toen door de Engelse graaf John Spencer (1734-1783) aangekocht als een werk van Pieter Breugel de Oude. Aan deze toewij-

zing is lang vastgehouden. Pas rond 1861 wordt door een prethandelaar het monogram van Adriaen van de Venne ontdekt op de zak die een sjouwer op zijn schouders draagt (afb. 6).

In 1793 zijn de tekeningen ingebonden, zo blijkt uit een blad dat is ingevoegd in het album. In deze vorm is de serie bijna 200 jaar in familiebezit gebleven. In 1978 heeft het British Museum in Londen het unieke album kunnen verwerven. Vanaf het jaar dat de tekeningen ingebonden zijn, is aan de samenstelling niets veranderd. De drie ontbrekende afbeeldingen moeten dus verdwenen zijn vóór 1793.

Portretten ontvreemd?

Wat zou er gestaan hebben op de twee winterse afbeeldingen die nu ontbreken? Bekend is dat het Haagse hof van ijspret hield en 's winters de schaatsten onderbond. In het album van Adriaen van de Venne is dat niet terug te vinden. Weliswaar heeft de serie een afbeelding van een vrolijk gezelschap in rijke kleding in een slee (afb. 2), maar een soortgelijk gezelschap op schaatsen is niet aanwezig. Hendrick Avercamp (1585-1634), een tijdgenoot van Adriaen van de Venne, heeft daarentegen wel schaatsende figuren in rijke hofkleding getekend en ook geschilderd. Hij deed dat zelfs meerdere malen. Een voorbeeld is te zien op het schilderij *Winters*

Afb. 5 - Een ouder boerenpaar op het ijs.

Afb. 6 - Signatuur van Adriaen van de Venne op de zak.

Omdat schaatsende figuren in rijke hofkleding wel voorkomen bij Avercamp maar niet in het album, is het denkbaar dat ze afgebeeld zijn in de tekeningen die ontbreken. Misschien waren het portretten. Mogelijk heeft iemand de tekeningen willen bewaren voor eigen herinnering en ze daarom uit het album gehaald toen dat nog losbladig was.

Controleslag

Zouden de verloren tekeningen ooit nog gevonden worden? Wie zal het zeggen. Mogelijk heeft een verzamelaar die deze *Kouwe Drukke* leest, in zijn of haar verzameling een afbeelding die past in het album van Adriaen van de Venne. De kans is klein, maar verzamelaars ... kijk er eens naar!

Nelly Moerman

Bron:

Martin Royaltan-Kisch, Adriaen van de Venne's Album, London, British Museum Publications, 1988. De afbeeldingen 1 – 6 komen uit dit boek, evenals de afbeelding van de palingsteker op de achterzijde.

Alle afbeeldingen zijn online te bekijken op de site van het British Museum Londen

http://www.britishmuseum.org/research/collection_online/search.aspx?people=104348&peoA=104348-2-9&page=1

Voor informatie over de winterkoning zie de site 'Geschiedenis van Den Haag: de mensen'

<http://anemaa.home.xs4all.nl/ges/personen/winterkoning.htm>

tafereel op bevroren rivier uit Los Angeles. De vrouw met het gezichtsmasker aan de rechterkant wordt doorgaans geïnterpreteerd als de winterkoningin (afb. 7). De schaatsende man links op de voorgrond is met zijn oranje kleding een opvallende verschijning. Hij is nooit geïdentificeerd, maar het zou Frederik Hendrik kunnen zijn. In het album van Adriaen van de Venne gaat Frederik Hendrik als legeraanvoerder namelijk ook in het oranje gekleed.

Afb. 7 - Avercamp, Winters tafereel op bevroren rivier (detail), particuliere collectie Los Angeles.

De vrouw rechts met gezichtsbedekking is de Winterkoningin, links een niet geïdentificeerde man in oranje kleding (Frederik Hendrik?).

Uit: Julia Whedon, Fine art of skating, An illustrated history and portfolio of stars, 1988, p. 31

De potloodtekening

De jubileumwedstrijd van 29 december 1890, met die vier krasse bazen van het eerste uur, waarover Harry Karssies berichtte in *Kouwe Drukke 50*, was niet de enige hardrijderij in Dokkum tijdens 'de barre winter van negentig'. Zes- tien dagen eerder stoven ze ook al over de Hardrijdersgracht en ook toen zat schoolmeester Hendrik Bruining te tekenen. Op de brug en in hetzelfde schetsboekje dat nu in het Admirali- teitshuis ligt. 'Ligt te verstoffen' wou ik schrijven, maar dat strookt niet met de waarheid. Want er is immers die ene inwoner uit Dokkum die het schetsboekje zo na aan het hart ligt dat hij in zijn uppie dat stof wel doet opwaaien.

Uit de kast

Met zijn thema in de canon kwam Harry Kars- sies eindelijk uit de kast als Bruiningidolaat. Althans, hij lichtte een tipje van de sluier op. Harry is namelijk totaal bevlogen van deze veel- zijdige man, maar heeft daar tot dusverre weinig ruchtbaarheid aan gegeven. Dat stadium is hij nu dus voorbij en het is dan ook aan hem om in de volgende *Kouwe Drukke* een boekje open te doen over Hendrik Bruining.

Toeval bestaat

In het oude centrum van Haarlem zit ergens een mooie antiekzaak verstopt. Zo goed verstopt dat ik hem negen van de tien keer niet kan vinden. Dat ligt natuurlijk aan mij en het heeft wel een bepaalde charme vind ik. Chaotische verzame- laar doet het op gevoel. Zoiets. Tijdens een dagje-uit in de zomervakantie van 2009 liepen we tegen die winkel aan zonder dat het mijn bedoeling was! Radha vertrouwt me overigens niet op dat punt, maar dit terzijde. Op goed geluk naar binnen, maar ik zag niets van mijn gading. Toch maar even vragen. De 'antieke' dame monsterde mij, dook achter het fluwelen gordijn dat zakelijk van privé scheidde en plukte in het halfduister een lijst van de wand.

Veilingstuk

Ik herkende wat ik zag, maar kon mijn ogen niet geloven. Dus hier is hij terecht gekomen!

De potloodtekening in de lijst, gesigneerd met *HBruining* in een sierlijke schuine letter, was een aantal jaren daarvoor geveild bij Burgersdijk & Niermans in Leiden. Dit was de omschrijving in hun catalogus:

(Skating). Bruining, H. "Hardrijderij te Dockum gehouden 13 December 1890". Pencil drawing, 27,5 x 41 cm., signed "H. Bruining" in pencil, titled on verso (very nice).

Ik had er destijds wel een bod op uitgebracht, maar weer eens te laag. De unieke tekening ging aan m'n neus voorbij.

Een hardrijderij in mijn hoofd

Nu hield de dame diezelfde tekening heel uitda- gend onder diezelfde neus. Wat een levendig tafereel! Wat zijn die schaatsers goed getekend! Ik kon m'n enthousiasme nauwelijks verbergen. Koest houden Mulder. In mijn hoofd ging een hele hardrijderij aan vragen van start: is hij wel echt? Er is toch geen prent van gemaakt? Zal het een vervalsing zijn? Hoe schreef Bruining zijn naam ook al weer? Is hij niet te duur? Is hij niet te goedkoop? Dit bedrag had ik toen toch ongeveer geboden? Of ...?

Ik nam er een optie op. En na een weekje wik- ken en wegen was de zaak beklonken.

Pronken tussen de troep

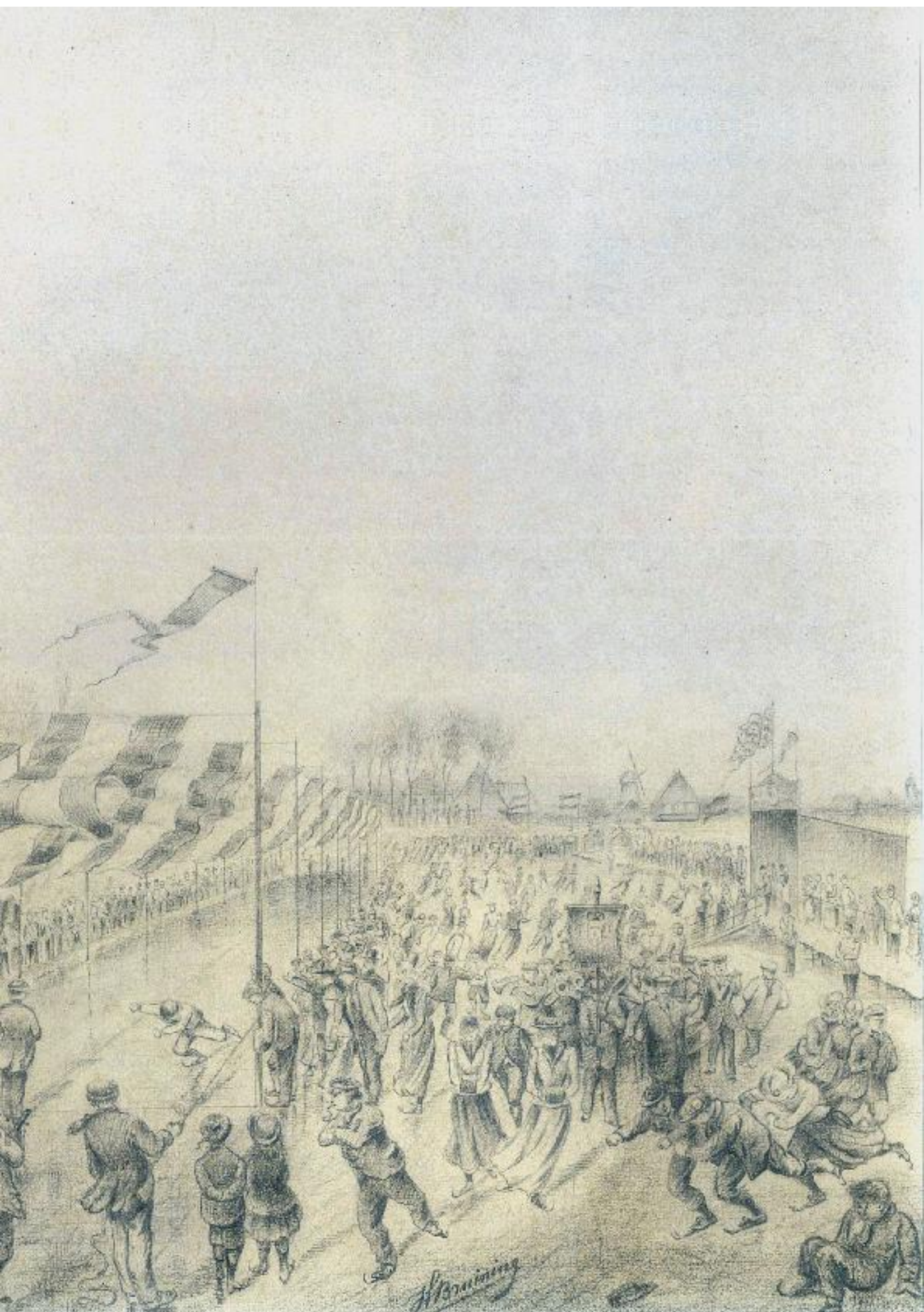
Mooi op tijd voor de verzameldag in Lelystad. Daar stond hij te pronken, maar viel niet op. Waarom heb ik altijd zoveel troep op tafel?

Snel Harry opgezocht. 'Heb wat bij me uit Dok- kum.' Hij is die ochtend wel tien keer komen kijken en wist natuurlijk de hele doopceel van Bruining te lichten. De weken daarop werd er herhaaldelijk over en weer gemaild en gebeld. Harry vergeleek foto's van de tekening minuti- eus met kopieën uit het schetsboek. Zo zag hij meer en meer hoe Bruining te werk was gegaan.

De potloodtekening op de middenpagina is ook opgenomen in *Hardrijderijen in Friesland* van Ron Couwenhoven dat binnenkort verschijnt.

Niko Mulder

Zo vader zo zoon

In *Kouwe Drukke* 41 vroeg Niko Mulder zich af of de zonen van Cornelis Bos uit Numansdorp dezelfde inkeping als halsversiering aanbrachten als hun vader. Uit de foto's van de schaatsen van Hendrik Bos, uit dezelfde plaats, blijkt dat ze inderdaad vrijwel identiek zijn aan die van zijn pa.

Sterretje

Opvallend is dat in het hartmerkje van Hendrik een soort sterretje onder de letters zichtbaar is. In het boek *Van Glis tot Klapschaats* van Wiebe Blauw is dat sterretje niet afgebeeld in het hartje van Hendrik Bos.

Productienummer

Op beide schaatsen staat op de bovenzijde van het ijzer waarschijnlijk een productienummer XX. Ook de inkeping aan de achterzijde van het ijzer is opmerkelijk.

Hans van der Donck

Voor een appel en een ei

Mijn nieuwste aanwinst: een paar krulschaatsen van Dirk Schakel (1870-1890).

Zijn smederij was gevestigd in Polsbroek, zoals Wiebe Blauw vermeldt in *Van glis tot klap-schaats* op pagina 242. De gevelsteen (blz. 243) is er niet meer, want de gevel is geheel vernieuwd. Ik was er onlangs tijdens een fietstocht.

De schaatsen hebben een vioolvormige stapel van beukenhout en zijn van twee gaten voorzien, waarvan de achterste rond is.

Het ijzer is er met een vierpuntshakschroef aan bevestigd. De halsversiering is fraai uitgevoerd. Het merk de mattenklopper met D is duidelijk ingeslagen op de voorzijde van de krul. De prijs die ik voor deze schaatsen betaalde? Een appel en een ei.

Jan Gores

Foto's: Hans van der Donck

Volendamse schaatsen? Een reactie op een reactie op een reactie

In *Kouwe Drukke* 47 schreef Matthy van Klaveren over zijn pastoorschaatsen. Tom Clardij betwijfelde twee nummers later of deze schaatsen wel uit Volendam kwamen, aangezien voorwerpen daar niet beschilderd zouden worden. Tom beschouwt roodgeverfde en zwartgevlamde schaatsen als Westfries. Matthy vroeg zich in hetzelfde nummer af of diezelfde wijze van versieren ook niet in het dicht bij West-Friesland gelegen Volendam zou kunnen zijn toegepast. Hier de reactie van Tom op die suggestie.

Gezien de reactie van Matthy op mijn schrijven in KD49 over zijn pastoorschaatsen, wil ik even melden dat in mijn schrijven de opmerking van de Volendammers over de Markers “*zij hebben ook een ander geloof*” is verwijderd. Marken is namelijk vanaf het derde kwart van de 18^e eeuw protestants. De eindredacteur heeft deze verwijdering aan mij gemeld; hij meende dat iedereen wel weet over dat verschil in geloof. Ik heb hem teruggemailed dat ik hier mee akkoord ging, maar dat het in **dit** geval wel eens essentieel zou kunnen zijn. En gezien de reactie van Matthy is dit inderdaad het geval.

Ik meende uit bovenstaande, in mijn ogen godsdienstgerelateerde opmerking van de Volen-

dammers namelijk te mogen opmaken dat zij zelf als katholiek* geen schaatsen beschilderden.

Met zijn verwijzing naar Limmense schaatsen (in plaats van een bewijs voor zijn bewering dat de pastoorschaatsen Volendams zijn), geeft Matthy zelf aan dat ook hij twijfelt aan de herkomst van z'n schaatsen en ook hier geldt het gezegde: ‘als het weten komt, is het geloven over’.

* Bij het zoeken naar het oude Westfries schilderwerk kwam ik ook veel op websites die over gebruiken ten aanzien van klederdracht en folkloristisch schilderwerk gaan. Er wordt op die sites op het feit gewezen dat er per dorp of streek, of per geloof eigen wetten waren, die aangeven welke patronen, vormen en kleuren wel, of welke niet gebruikt mochten worden. Maar ook dat er soms helemaal geen kleur mocht worden gebruikt. Gezien het zeer geïsoleerde leven in Volendam zijn hier kleding en gewoonten bijna tot heden bewaard gebleven.

Tom Clardij

Gebruikte internetbronnen:

‘Nederlandse invloed op noors volksschilderen’

Tijdens een eerdere zoektocht kwam ik op de leuke site ‘Spanvis Volendam’ terecht met de geschiedenis van Volendam en veel foto's en filmpjes, waaronder ook winterse.

Ook *‘Volendam kunstenaarsdorp, het erfgoed van Hotel Spaander’* op issuu.com is een aanrader.

Schaatsen in de Westfriesse streekkleuren met de letters W. Sw. in goudverf.

Reactie op schaatsen Eikenberg

Jan van Eijk van schaatsmuseum Tienhoven reageerde op de 'Koninginneschaats van de armen' van Jos Pronk.

Hij schreef: 'Een leuk stukje in Kouwe Drukke 49 over het merk Eikenberg, Amsterdam. Ik was meteen geïnteresseerd omdat ik al meer dan 10 jaar schaatsen van Eikenberg, Amsterdam heb, maar er nog nooit iets over gehoord of bij iemand gezien heb.

Mijn schaatsen zijn precies hetzelfde, ook het montuur en hakstuk zijn zoals jij het beschrijft. Het enige verschil is het nummer, er staat bij mij '121' in; precies een tiental minder dan bij jou, toeval of niet?

Nog een vraag, waarom gebruikt hij in de advertenties niet zijn eigen naam op de schaats? Ook opvallend is dat Nooitgedagt toen al met 'en Zn' achter zijn naam adverteerde.

De streepjes op het hakstuk komen ook voor bij Nooitgedagt, losse hakstukken met dezelfde streepjes heb ik ook. Ik denk dat er maar weinig schaatsen met het stempel Eikenberg Amsterdam verkocht zijn. Maar misschien komen er door jouw stukje wel meer tevoorschijn, we wachten het af.'

De reactie van Jos liet natuurlijk niet lang op zich wachten:

'Zelf denk ik dat Eikenberg dit stempelen van de schaats met zijn naam bij Nooitgedagt heeft afgedwongen zoals 'Magazijn Sport' (zie KD48) dat ook heeft gedaan.

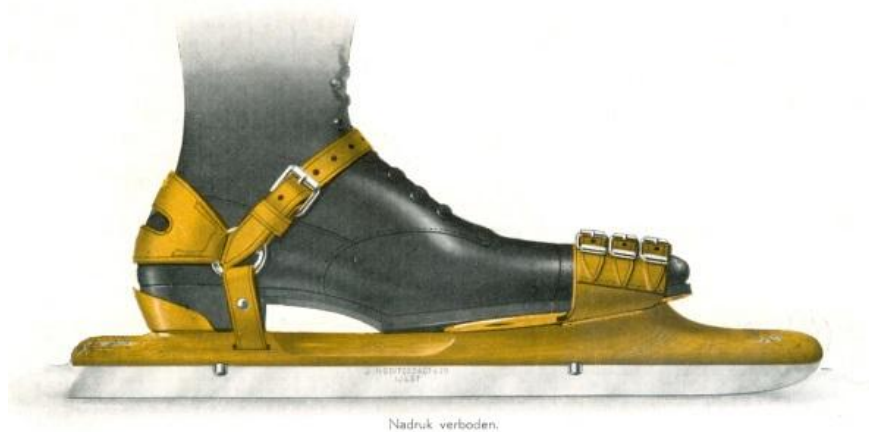
Goed om van je te horen dat Nooitgedagt ook hakstukken met twee streepjes maakte. Ik heb die namelijk niet. Wat dat betreft neigt het des te meer naar fabricage van Nooitgedagt.'

Dat was in een eerder stadium ook al de gedachte van Wiebe Blauw, 'omdat Eikenberg

getuige de advertenties zaken deed met Nooitgedagt. Misschien is het model terug te vinden in een van de catalogi en heeft hij ook een naam.'

Het model staat inderdaad afgebeeld in de 'Geïllustreerde catalogus. Afdeling schaatsen' van

No. 4a. STEEMANSCHAATS MET KOPEREN VOETPLATEN (Noorsch model).

Deze schaats is gelijk No. 4 doch voorzien van koperen voetplaten. De binding is evenals onze Koninginneschaats. De ijsers zijn fijn gepolijst.

Nooitgedagt (circa 1920), maar nog niet in die van 1910.

De schaats wordt omschreven als: 'No. 4a Steemanschaats met koperen voetplaten (Noorsch model). Deze schaats is gelijk No. 4 doch voorzien van koperen voetplaten. De binding is evenals onze Koninginneschaats. De ijsers zijn fijn gepolijst.'

Eikenberg was er dus mooi op tijd bij met dit model. Van een kennelijk gerenommeerde zaak in de Kalverstraat mocht je dat ook wel verwachten.

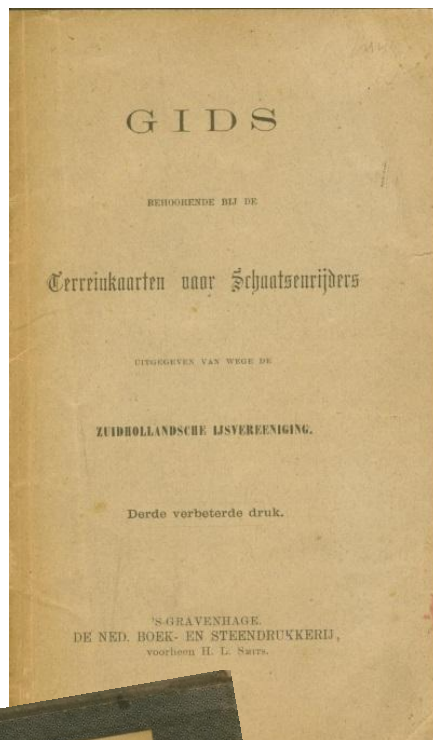
Jan van Eijk, Jos Pronk, Wiebe Blauw en Niko Mulder

IJswegenkaarten 16.1

Etui Zuidhollandsche IJsvereeniging

De Zuid-Hollandse Ijsbond die dan nog de Zuidhollandsche IJsvereeniging heet, is in 1894 de eerste ijsbond die een terreinkaart voor schaatsenrijders publiceert. Of eigenlijk drie kaarten tegelijk, want ze geven een etui uit, waarin drie kaarten zitten en een gidsje. Of zij de promotie van een ijskaart nu zelf bedacht hebben of dat zij op het idee gekomen zijn door het particuliere initiatief van Jacobus van Loenen, die in 1887 de eerste kaart had uitgebracht, zal altijd wel in nevelen gehuld blijven.

De oplaag was beperkt tot 400 stuks en door het succes van deze kaarten moest er in het volgende jaar al een tweede druk verschijnen. Hoe groot de tweede oplage is geweest heb ik nog niet kunnen achterhalen.

dienst tot 1909, want dan komt de ZHIJ met een geheel nieuwe kaart. Dan niet meer in een etui en dan ook nog maar slechts één kaart. De eerste twee uitgaven met drie kaarten en een gidsje zijn 'uitgegeven vanwege de Zuid-Hollandsche IJsvereeniging' door H.L. Smits uit 's Gravenhage. De druk is verzorgd door Lith. V.

J. Lobatto Rzn, 's Gravenhage. Bij de derde druk staat echter vermeld als uitgever De Ned. Boek en Steendrukkerij voorheen H.L. Smits, de drukker Lobatto is verdwenen en we mogen dus aannemen dat naast de uitgifte nu ook de druk door de Steendrukkerij is verzorgd.

Het gidsje

'In opvolging van het bij de statuten voorgeschrevene, is het bestuur van de Zuidhollandsche IJsvereeniging met de terreinkaart voor Zuid-Holland gereed gekomen, en biedt zij deze eerste proeve op een tot

heden onbetreden terrein aan hare leden en het publiek aan. Het erkent volmondig dat het werk, zoals het daar ligt, niet volmaakt is, daartoe ontbrak tijd en ... geld. Het gevolgde stelsel is echter vrij zeker de weg om tot het volmaakte te geraken. De oplage dezer uitgave is niet groot, en worden de fouten en de leemten door belangstellende rijders onder de aandacht van het bestuur gebracht, dan kan spoedig tot een tweede verbeterde uitgave overgegaan worden. Voor die

inlichtingen houdt het Bestuur zich dan ook dringend aanbevolen. (adres; de heer Hoyer te 's Gravenhage, secretaris van de Zuidhollandsche IJsvereeniging). Wegens het ontbreken van voldoende gegevens konden de Krimpenwaard en de Alblasserwaard niet opgenomen worden. Om die leemte meende het Bestuur de uitgave niet een vol jaar te moeten uitstellen.'

In ieder geval zal de oplage wel aanzienlijk groter geweest zijn, want de derde druk van deze kaart is pas nodig in 1901/1902. In oktober 1901 wordt er in het jaarverslag opgetekend dat de derde druk in voorbereiding is. In het najaar van 1902 wordt in het nieuwsblad voor de boekhandel melding gemaakt dat de derde druk is verschenen. De kaarten van de derde druk doen

Zo luidde het voorwoord bij de eerste druk, Wanneer wij dit gidsje naast het gidsje van de tweede druk leggen, zien we dat er twee tochtbeschrijvingen zijn toegevoegd en dat het dus is uitgebreid van 14 naar 16 tochten. De helft van de tochtbeschrijvingen hebben wijzigingen ondergaan, maar dat zijn doorgaans maar minimale aanpassingen. De eerste winter na uitgave van de eerste druk mag er zijn. In januari vriest het 's nachts en overdag komt de temperatuur net iets boven nul. Vanaf 27 januari blijft ook overdag de temperatuur onder nul en vriest het in begin februari matig tot streng. Dat duurt tot in de tweede helft van februari, daarna blijft het nog steeds vriezen maar komt overdag de temperatuur net iets boven nul. Er moet dus volop gelegenheid zijn geweest om de tochten te rijden en wijzigingen aan te dragen.

Het eerste gidsje heeft 31 bladzijden en de gidsjes bij de tweede en derde druk hebben slechts één bladzijde meer en de verschillen zijn gering. Wat opvalt is dat de clubs uit zowel de Krimpenerwaard als de Alblasserwaard geen lid zijn. Ook worden er geen tochten beschreven die in deze waarden gereden zouden kunnen

worden. Hoewel de grote rivieren als Lek en IJssel soms ook wel bevroren raken, is dat toch maar sporadisch het geval. Wel wordt er op de kaarten die zijn uitgegeven door de Ijsbond Krimpenerwaard en de Ijsbond Alblasserwaard aangegeven waar men gebruik kan maken van overzetveren. Op de kaarten van de ZHIJ ontbreken deze gegevens. Deze twee bonden (en hun ijsclubs) weigeren in de beginjaren ook om lid te worden van de ZHIJ; zij zien daarin geen toegevoegde waarde en vinden de contributie een te groot struikelblok.

De schaatstochten

Er staan dus verschillende schaatstochten in de gids. In die beginjaren is er nog geen sprake van georganiseerde toertochten en ook aan herinneringen zoals medailles wordt niet gedaan. Toch komt het wel voor dat men vanuit Kralingen (Rotterdam) op de schaats over de Rotte naar Gouda rijdt (tochtbeschrijving VIII in 1e druk en IX in 2e en 3e druk). Men koopt dan aldaar Goudse stroopwafels of spritsen, maar ook stenen pijpjes. Die laatste worden dan op de revers of op de muts gespeld; men moet proberen ze ongeschonden terug naar Kralingen te

brengen. Een bewijs dat men in Gouda is geweest en bovendien een bewijs dat men een goed schaatsenrijder is. Immers de pijpjes hebben de tocht overleefd, dus men is zonder vallen weer gearriveerd op het punt van vertrek. Zo zou men ook wel Vlaardingse

moppen hebben gehaald, een lekkernij die door bakker Hazenberg in die stad gefabriceerd werd.

Onderbinden in Gouda voor de terugreis met gekrulde pijpjes op de pet

Om u kennis te laten maken met het taalgebruik en even de sfeer te laten proeven, hier een passage uit het eerste gidsje:

‘Een tochtje per schaats van Gouda naar Rotterdam is een genot, dat slechts zij weten te waardeeren, die in de gelegenheid zijn geweest, het, liefst in een niet te groot gezelschap, te smaken. Het is, in een woord, verrukkelijk.

Volgt hier de reisiwijzer:

Men bindt buiten Gouda, aan de Lazeruskade de schaatsen aan, rijdt een breede sloot ten einde en is weldra aan de ringvaart van de Zuidplaspolder.

Deze ringvaart wordt gehouden tot Nieuwerkerk. Nu heeft men het in zijne keus, recht door te rijden, of rechtsaf langs de kom van Nieuwer-

kerk, waar desverlangd even kan worden ‘opgestoken’, naar Zevenhuizen te glijden.

Van Zevenhuizen gaat men langs de Hennipsloot of Kennipsloot op de Rotte aan, waar den echte ijs sportman het hart van vreugde in de borst opspringt bij den aanblik van een spiegelglad ijsvlak, zóó breed, dat men een ‘aardig streekje’ moet kunnen leggen, om het af te zwieren.

Wil men meteen een bezoek brengen aan Bleiswijk, de gelegenheid is er. Even benoorden de Bleiswijksche meeren, ligt de Bleiswijksche vaart, die den liefhebber in eenige minuten, in het dorpje brengt.

Verder rijdt men de Rotte zonder te kunnen dwalen af, en bereikt weldra Rotterdam. Aan het

Zwaanhals moet men in de regel afbinden, van wege open ijs.

Deze route, ofschoon eenigszins 'om' wordt door de liefhebbers, die den tijd hebben, daarom verkozen, omdat het ijs, natuurlijk bij strenge vorst, altijd in uitstekenden toestand is.

Is men iets meer in zijn tijd beperkt, dan laat men Nieuwerkerk rechts liggen en vervolgt zijn weg over de ringvaart van den Prins Alexanderpolder.

Het ijs is zeer vertrouwd. Bij de watermachines ligt het wel eens open, doch er wordt zeer voldoende gewaarschuwd.

Het ijs ziet op deze vaart eenigszins geel, is echter van uitstekende kwaliteit, doch raakt door het drukke verkeer weldra vol scheuren. Bij eenige oplettendheid is dat echter geen bezwaar.

Meer hinder kan men hebben, van de pijpsteelen van gevallen Rotterdammers, want de traditie schrijft voor, dat men, Gouda bezocht hebbende, bij het verlaten der stad, de lange pijp opsteekt, en deze, nog heel, te Rotterdam aanbrengt. Hoeveel pijpen sneuvelen is niet te benaderen; in ieder geval een respectabel getal. Zo rijdt men dan verder tot Kralingen waar men aan de Kortekade afbindt.

Is de Bosplas goed, dan stapt men daarop over en rijdt tot midden in Kralingen.

Dat deze ijsbaan een druk gevolgde route is, blijkt hieruit, dat iemand, die deze winter (van 1893 – 1894), aan een overloop bij Nieuwerkerk stond, op één Zondag f 45,-- zegge vijf-en-veertig gulden aan plankgeld ontving. En dat louter centen. Daar waren minstens tien duizend personen gepasseerd.

Rijtijd Gouda – Nieuwerkerk: 35 minuten

Nieuwerkerk – Rotterdam: 30 minuten

Als maatstaf een flink rijder.

N.B. Ieder schaatsrijder, die prijs op zijn lieve leven stelt, mijde zorgvuldig een korteren weg te zoeken dwars door den Alexanderpolder. Die is totaal onberijdbaar, van wege de vele wellen en wakken.'

Etui

De drie kaarten staan aangegeven op de buitenkant van het etui. Bovendien wordt er melding gemaakt van de kleuren rood-wit-blauw. De kaarten hebben aan de bovenzijde deze kleuren, hierdoor kan men uit het etui direct de kaart nemen die men nodig heeft. Op mijn exemplaar van de derde druk ontbreken de kleuren, toch zijn er mij exemplaren bekend van de derde druk die ook de kleuren bezitten. Hoewel de informatie op de diverse etuis gelijk is, is het niet moeilijk de etuis uit elkaar te houden want ze hebben allen een andere kleur. Van de tweede druk heb ik meer exemplaren weten te lokaliseren dan van de eerste en derde druk samen. De prijs van de kaarten blijft alle keren gelijk en bedraagt fl 1,00. Opmerkelijk is nog dat in de drie kaartbeschrijvingen de stad Leiden iedere keer als eerste genoemd staat. Misschien ligt hierin de oorzaak dat Leiden op alle drie de kaarten staat aangegeven, zodat men ook vrij makkelijk van de ene kaart naar de andere kaart kan rijden. Maar misschien ligt de oorzaak ook wel in het feit dat eind 19e en begin 20e eeuw Leiden gezien kan worden als de schaatsstad van Nederland. Immers Jacob Bernard van Loenen woont en werkt hier en ontwerpt de eerste twee ijskaarten, maar ook de secretaris van de KNSB Mr. J. van Buttingha Wichers schrijft zijn beroemde boek *Schaatsenrijden* in 1888 in Leiden. Daarnaast was ook de studentenijssclub uit de stad zeer actief.

Matthy van Klaveren

Geraadpleegd: archieven van Aad van den Ouweelen en Matthy van Klaveren

Herdruk Acht eeuwen schaatsen

Zoals al aangekondigd bij de Voorjaarsbijeenkomst: in november zal de herdruk van *Acht eeuwen schaatsen in en om Amsterdam* verschijnen. Het boek, dat door zes Poolsterleden is geschreven en waaraan veel andere leden een bijdrage hebben geleverd, zal 32 pagina's dikker zijn dan de eerste druk uit 2011.

Er zijn tientallen nieuwe afbeeldingen opgenomen; de meeste ervan zijn onbekend bij een groot publiek. Onderwerpen als ijskelders en

ijsherbergen zijn toegevoegd, evenals meer informatie over schaatsroutes en –tochten en kaartjes van de stad en het buitengebied. Natuurlijk zijn ook de meest recente ontwikkelingen, zoals bijvoorbeeld de Coolste baan (Olympisch stadion) niet vergeten.

Geen geld in de voorverkoop

Alles bij elkaar wordt het een prachtige uitgave, dus ook voor hen die de eerste editie al hebben gelezen. Als je beide drukken straks gelijktijdig doorbladert springen de verschillen in het oog! Voor het geld hoef je het niet te laten. Maak **vóór 1 oktober** per boek € 13,00 (incl. verzendkosten) over op NL48INGB0001047338 t.n.v. N.P. Mulder. Dit geldt ook voor de 23 leden die al een bestelling hebben geplaatst.

Na 1 oktober komt er vijf euro bij. Prijs voor niet-leden: € 19,95 plus verzendkosten.

De bestellingen voor de herdruk lopen dus niet via De Poolster. De verzamelkring ontvangt echter wel 25 boeken gratis.

Niko Mulder, Jos Pronk en Ad van Helmond

In de herdruk krijgen de ijsherbergen rond Amsterdam veel aandacht. Hier de Buiten-Amstel in 1752 met links de befaamde herberg De Pauwentuin (huis met torentje), rechts De Lokhorst en de Ysbreeker. De laatste bestaat nog altijd op dezelfde locatie. Collectie Rijksmuseum Amsterdam

JAN VAN DER Aa Meester Smit in Groningen op het Raademarkt, maakt bekend als dat by hem gemaakt worden alderbeste Nieuwmodische Schaatsen, dewelke wel gehart zyn, en met zeer nette geboogen houten, maakt alderhande Yzerwerk, en Verhaalt Moolen Hallen dat dezelve zullen zo Jaaren goed zyn alles tot een Civile prys.

Schaatsen in oude kranten

Een schaatsadvertentie uit 1746. Dat is niet alledaags! De weergave is niet zo goed, daarom hier de tekst:

'Jan van der Aa Meester smit in Groningen op het Raademarkt maakt bekend als dat by hem gemaakt worden alderbeste Nieuwmodische Schaatsen dewelke wel gehart zijn, en met zeer nette geboogen houten, ...'

Dit is volgens mij een bewijs dat de door ons genoemde Groninger schaatsen, dus met gebogen houten halzen, reeds in 1746 in Groningen gemaakt werden.

J. Kamerling, te Assen, maakt aan het geëerde publiek bekend, dat bij hem zijn te bekomen beste KLOMP- en KRUL-SCHAATSEN, tegen eene zeer lage prijs.

Ik vond ook nog een vroege advertentie uit 1829 'Klomp- en Krul-schaatsen' te bekomen bij

J. Kamerling uit Assen. Tevens kocht ik op de laatste veiling in Utrecht een paar schaatsen van L.G. van Doorn. Het blijkt een schaatsverkoper uit Rotterdam te zijn, circa 1893. Laat ik nu een advertentie van hem tegenkomen die ik de medeverzamelaars niet wil onthouden.

Wim Molenveld

L.G. VAN DOORN

Messen- en Scharen-Magazijn
L. G. VAN DOORN,
144 Oppert 144.
GROOTE SORTERING
SCHAATSEN,
"IJlster" en "Pander."
Hardrijders Schaatsen.
Slijper en Repara-
teur v. Schaatsen. 14

Schaatsadvertenties zoeken

Een aantal verzamelaars speurt regelmatig op internet naar advertenties en dergelijke over schaatsen. Het levert vaak verrassende vondsten op, zoals Wim Molenveld hierboven laat zien. De redactie stelt het zeer op prijs dat deze berichten worden doorgestuurd, zodat lezers van *Kouwe Drukke* kunnen meegenieten.

Hoe kun je zelf zoeken? Er zijn tal van manieren en die leveren niet allemaal hetzelfde resultaat op. Ik vond bijvoorbeeld wel andere advertenties van L. G. van Doorn uit Rotterdam, maar die van Wim kon ik niet vinden! Althans niet met de methode die ik hier zal beschrijven.

Delpher

We hebben eerder aangegeven dat je kunt zoeken in de oude kranten op de site van de Koninklijke Bibliotheek. Zij hebben inmiddels het zoekprogramma Delpher www.delpher.nl ontwikkeld, waarmee je tegelijkertijd ook kunt zoeken in boeken en tijdschriften.

In Delpher zocht ik op de woorden "L.G. van Doorn" en 'schaatsen'. Vanwege de aanhalingstekens " " wordt alleen gezocht naar deze firma-naam en niet naar een andere 'Doorn' of 'L.G.'. Het leverde onder andere deze advertentie op uit het *Rotterdamsch nieuwsblad* van 28 december 1887:

Niko Mulder

Messen- en Scharen-Magazijn
L. G. VAN DOORN,
OPP. 104, nabij de Meent.
Groote sortering
Hollandsche, IJlster, Engelsche en
Amerikaansche 14
Schaatsen.
Verstelbare Sneeuw- & IJssporen!
Slijper en Reparaateur v. Schaatsen.

Posten en Stempels (20)

Met de Olympische Spelen weer achter de rug zijn er weer veel nieuwe aanwinsten. Sprak ik er vorige keer nog over dat Rusland van de Adler Arena geen briefkaart uitgegeven had ... Ik sprak te vroeg. De Arena, waar we

veel mooie Nederlandse successen hebben mogen beleven, siert een prachtige kaart (uitgifte 11 oktober 2013).

Ook nog een aanvulling op de decemberzegels. Er blijken vier verschillende blokjes te zijn! Het verschil zit hem in de rechterbovenhoek. Er prijken logo's op als je ze niet van de PTT hebt gekocht, maar bij Trekleister, Albert Heijn of

Kruidvat.

Terug naar de Olympische Spelen. Op 19 november 2013 verscheen in Rusland een briefkaart met schaatsers en een velletje met sportlegendes. Op dit vel staat Jevgeny Grishin. De schaatsgeschiedenis is groot in Rusland, dus het tweede vel, uitgegeven 14 december 2013 toont Tatiana Averina.

In Polen zijn ze heel blij met drie gouden plakken en ook Zbigniew Brodka, die Koen Verweij nipt versloeg, komt op dit mooie vel voor. Uitgiftedatum 11 april 2014.

Ook onze schaatsers zijn afgebeeld. Kramer op een velletje uit Djibouti. Groothuis, Wüst, Michel

Mulder en Kramer ook op aparte velletjes uit Guinee Equatoriale. Dat ze geen verstand hebben van langebaanschaatsen blijkt uit het feit dat op de zegel zelf de munt van het *shorttrack* staat, die was uitgegeven door Rusland. Er is er

ook één met langebaanschaatsen, maar daarover later meer in een bijdrage over munten. Er is nog veel meer uitgegeven rond Sotsji, maar dat komt de volgende keer.

Hulp van Poolsterleden

Eind vorig jaar werd ik verrast door Kurt Cersiaens uit; hij had een bijzondere Belgische zegel ontvangen en hij zegde mij deze toe. Kurt deed nog wat speurwerk: *“Gisteren met de fiets een ‘trainingstocht’ gemaakt langs alle postkantoren in de naburige gemeenten. Steeds kwam ik dezelfde kaartjes tegen, helaas niet degene die wij zoeken. Heb ook navraag gedaan. De Hallmark kerstkaarten zijn niet on-line te bestellen, zelfs niet door de mensen van Bpost zelf. Het zijn vertegenwoordigers van Hallmark die deze standen met kaarten voor de kerstperiode komen zetten en terug ophalen in de loop van januari. Geen enkele Bpost ‘verkoper’ had trouwens weet van een kaart met schaatsters dit jaar, dus ik krijg meer en meer het vermoeden dat de zegel die ik je heb bezorgd niet dit jaar, maar één van de vorige jaren is uitgegeven. Ik geef de moed nog niet helemaal op, maar een makkie gaat het zeker niet worden...”*

De kaart is niet boven water gekomen. Maar duidelijk mag zijn dat ik erg blij was met deze vondst en de inspanningen die Kurt hiervoor gedaan heeft.

Nog een Poolsterlid dacht aan mij. Edith Wassenaar verblijdde mij met een briefje: *“Hierbij een kadootje. Als je het al kent dan heb je ze dubbel voor je verzameling, zo niet, dan heb je het nu ineens wel. Laat je verrassen.”*

Nou verrassen deed ze me zeker: een heel leuk persoonlijk zegelvel van de 40 jarige SSV Eemland. Waarvoor ook mijn hartelijke dank. Ze zijn wellicht nog te koop via de website van SSV Eemland (nieuwsbrief 1 2014).

Poolsteruitgifte

Wellicht bent u ook een beetje verrast bij de vorige *Kouwe Drukke* met de postzegel die bijna hetzelfde was als de voorkant van het prachtige vijftigste nummer. U heeft tijdens de najaarsvergadering uw slag kunnen slaan om een velletje te kopen en anders kunt u wellicht nog bij Wim van Herk terecht.

Caroline van Staaveren

Houten schaatsen sneller dan hoge noren...

Zelfs op houten schaatsen was de Overijsselse kampioene Femmy Groen in 1959 twee keer sneller dan de Friese kampioene en latere wereldkampioene Atje Deelstra, die toen al op hoge noren reed.

Femmy Groen (1935) uit Giethoorn begon in 1956 met wedstrijdschaatsen op de korte baan, voor vrouwen 140 meter. Haar favoriete outfit was een oranje trui met zwarte broek en houten schaatsen. Het ging fantastisch want in de winter van 1956-1957 deed ze mee aan 21 wedstrijden, werd ze 10 maal eerste en schaatste zo voor 870 gulden (± 400 euro) aan prijzengeld bij elkaar.

Hoogtepunt in 1956 was het Overijssels Kampioenschap. Ook in 1957 en in 1959 werd ze kampioene, nog steeds op houten schaatsen. In januari en februari 1959 schaatsten Femmy en Atje enkele malen tegen elkaar in het laatste tweetal van de kortebaan. Op 17 januari 1959

won Femmy en kreeg ze tachtig gulden aan prijzengeld. Atje zestig gulden. Maar op 8 februari 1959 bleek Atje sterker bij de kortebaanwedstrijd in Elsloo. Toch kon Femmy zes dagen later revanche nemen bij een wedstrijd in Giethoorn.

Helaas ging vanwege de dooi het Nederlands kampioenschap in Kampen niet door en konden de dames zich niet meer met elkaar meten. Femmy is er nog altijd van overtuigd dat zij van Atje had kunnen winnen en Nederlands kampioen was geweest. Later is dat niet meer gelukt.

Glorietijd

Femmy behoort ook tot een groepje hardrijders 'uit de glorie tijd van de kortebaan', die elke twee jaar een reünie houden. Hedman Bijlsma schreef in 2010 over hen *De Vrouwen Van De Hardrijderij, het plakboek van de rijders uit de periode 1943-1970*.

Meer over Femmy op de website www.wieiswieinoverijssel.nl. Nu is Femmy (inmiddels Woltkamp-Groen) vooral bekend als schrijfster in de streektaal van Noord-west Overijssel.

Lamberthe de Jong

KON. NED. SCHAATSENRIJDERSBOND	
STARTKAART (Korte Baan)	
Mei. Heer	<i>F Groen</i>
Geboortedatum	<i>29 4 35</i>
Woonplaats	<i>Giethoorn</i>
Lid der IJclub	<i>Giethoorn</i>
Datum van afgifte	<i>24 Dec 56</i>
Prijs f 0.50	Secr. IJclub

Reacties op hartenschaatsen

Alle Sterk ontving twee mailtjes naar aanleiding van zijn bijdrage over zijn hartenschaatsen (zie afb. 1).

Afb. 1

De eerste kwam van **Frits Locher**:

‘Ik heb jouw artikel in KD 49 met interesse gelezen. Ik denk dat het heel moeilijk is om vast te stellen waar hartenschaatsen zijn gemaakt. Mogelijk zowel in

Zuid-Holland, Utrecht en Noord-Holland en op basis van jouw hartenschaatsen mogelijk ook in het gebied tussen Meppel/Staphorst en Zwolle.

Ik en Wim Molenveld hebben een aantal paar schaatsen afkomstig uit dat gebied; het betreft een model dat niet beschreven is in het boek Van Glis tot Klapschaats. Deze schaatsen lijken op het eerste gezicht op schaatsen uit Noord-Holland, de hals hoog oplopend met een koperen knop of gesmede versiering. Ze hebben meestal een ijzeren toongat. Maar ze zijn grover uitgevoerd en hebben soms een groene verfkleur. Ik dacht dat Wim die kleur alleen op

schaatsen uit (de omgeving van) Staphorst had aangetroffen. Dit moet je bij hem navragen.

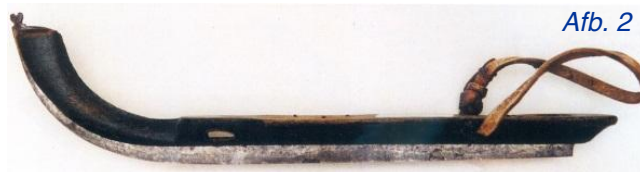
Teun Sluis heeft me ooit verteld dat deze schaatsen zeer zeker uit het hiervoor genoemde gebied komen en geen schaatsen uit Noord-Holland zijn; hij had ze daar ook gevonden.

Jouw schaatsen zou ik moeten zien en leggen naast mijn schaatsen uit dat gebied om nader te onderzoeken en indien mogelijk conclusies te trekken.’

Ook **Wim Molenveld**, hierboven al genoemd, reageerde:

‘Wat betreft jouw groene hartjesschaatsen kan ik je het volgende meedelen. Ook ik heb precies zo’n zelfde paar. Gekocht in de buurt van Staphorst. Naar mijn mening is dit zeer zeker een schaats uit de kop van Overijssel.

Mijn schaats is afgebeeld in het boek van Wiebe Blauw op pagina 147.’ (afb. 2)

Afb. 2

Kerfschaatsen met het stempel O. Sveneby – Collectie Erwin Daniel, Emden, Duitsland.

Ik vermoed dat hartjesschaatsen oorspronkelijk zijn bedoeld als vrijersschaatsen. Schaatsen die je je geliefde schonk, zodat ze wist wat je om haar gaf. Als ze het cadeau aannam kon ze op het ijs laten zien dat de liefde beantwoord was. In Odalen, Noorwegen bestond een vergelijkbare gewoonte om de voetstapels te verfraaien met koperbeslag of kerfsneden. Dit had ook daar mogelijk te maken met het gebruik onder jongemannen om in sneeuwarme winters de ‘frieveit’ (het vrijerspad) naar de overkant van de meren Storsjøen of Råsen te nemen. Op zoek naar een geliefde kon je met mooi versierde schaatsen natuurlijk wel een beetje indruk maken.

Niko Mulder

Na dertig jaar ...

Af en toe leuke dingen te beleven, is goed voor de mens. En dat overkwam mij als verzamelaar ook een paar keer.

In 1982 heb ik eens een familie bezocht in West-Friesland, mijn geboortegrond. Ze hadden in een radioprogramma gehoord over mijn hobby en belden mij hierover. *“Kom een keer kijken, want wij hebben ook oude schaatsen.”*

Bij mijn bezoek zag ik iets wat ik zeer apart vond. Ik was nog maar enkele jaren bezig te verzamelen en had zoiets nog niet: prachtige kruischaatsen met messing beslag. Maar de eigenaresse vertelde me: *“Ik doe ze toch nog*

niet weg, we hebben ze van onze voorouders.” Een afknapper, maar ik had er vrede mee. Na 30 jaar belde deze familie mij op. *“Kent U ons nog?”* De naam was ik vergeten. *“We lazen u in de winter af en toe in de krant en hoorden u op radio Noord-Holland.”* aldus de familie. *“We zijn verhuisd en hebben nog wat voor u bewaard. We zijn kleiner gaan wonen en dachten dit is voor die verzamelaar.”*

De schaatsen zijn van Becker & Henckell uit de periode 1886-1896.

Ook schonken ze mij een prachtige Noorse slee uit 1890.

Teun Wanink

Kerstcryptogram

Het is al driekwart jaar geleden, dus hoog tijd om de uitslag van de Kerstpuzzel bekend te maken.

Hij was ondanks de hint kennelijk toch erg moeilijk, want er is maar één goede inzending binnengekomen. Dat hij pittig was bleek ook uit de reactie van een Poolsterpuzzelaar - we durven zijn naam hier niet te noemen - die zo gefrustreerd raakte omdat hij 7 horizontaal niet kon oplossen, dat hij uit pure nijdigheid zelf een cryptogram met schaatstermen bedacht. Uit wraakgevoelens stuurde hij dat staaltje van creativiteit op aan de hoofdredacteur van dit blad. Zijn puzzel zit zo goed in elkaar dat we hem de lezer niet willen onthouden. We schotelen hem in december aan jullie voor.

De enige inzender, Piet Spigt uit Wervershoof, had alle antwoorden goed en mocht zo de

cadeaubon ter waarde van € 15 incasseren.

Proficiat! Dit waren de vragen, met daaronder Piet's oplossingen.

1. Poolsterlid met liefde voor leer
2. Deze hooggeschoeide hoofdstedelingen binden ze onder op de Moldau
3. Herinnering aan stedentrip
4. Dit speelgoed gaat stapsgewijs over sneeuw en ijs
5. Boeketje onder nul
6. Deze schaats bewoont vaak een wak
7. In de werkplaats van de onderwijzer worden plannetjes bedacht waar de vonken vanaf vliegen

1. Braber, 2. Brusselaars, 3. Kruisje, 4. Stepslede,
5. Ijsbloemen, 6. Zwaantje, 7. Meestersmederij

Redactie

Tentoonstelling in Hegebeintum

Afgelopen voorjaar had Harry Karssies een tentoonstelling op een echte toplocatie: *Hegebeintum*, de hoogste terp van Friesland. Daar wist hij in zijn eentje alle vitrinekasten van het bezoekerscentrum te vullen met een selectie

uit zijn zorgvuldig opgebouwde verzameling. Mooi spul en prachtig uitgesteld. Met veel oog voor het kleine detail. Elke verzameling heeft iets unieks en dat geldt zeker voor die van hem.

Prille traditie

Op 26 april kregen Aukje de Haan en mijn persoonlijkje er een rondleiding van Harry zelf. Het bezoek maakte onderdeel uit van een prille traditie. Elk jaar verzorgt één van ons drieën een schaatstochtje, of als de winter tekort schiet, een fietsritje met uiteraard een bezoek aan de eigen verzameling en een hapje en een drankje erbij.

's Morgens zaten we al vroeg aan de koffie met gebak op een heel rustiek stekje aan een schaats- en viswatertje in de omgeving van Dokkum. Harry's moestuin, wat een start!

Daarna dus Hogebeintum en vervolgens een toertje van een kleine honderd kilometer door het noorden en midden van Friesland. Stuk langs de Zwette, ommetje naar Raard, paar veerpontjes en een terrasje in natuurgebied Alde Feanen. *Fryslân boppel!*

Weer terug in Dokkum een heerlijke visschotel bereid door Hilde, Harry's vrouw.

Volgend jaar is het Aukje's beurt. Zul je zien, dan hebben we een historische winter met een halve meter ijs in 'haar' Zuidlaardermeer ...

Niko Mulder

Winterse klederdrachtklompjes

Deze twee versierde kinderklompjes lagen op een rommelmarkt in Diepenveen. Ze zijn 23 cm lang en echt gebruikt, want allebei zijn ze aan de voorkant een beetje kaal. Op de klompjes staan tekeningen van vrouwen met kindertjes in klederdracht in de sneeuw of op het ijs.

Op het ene klompje zien we de dracht van Bunschoten-Spakenburg met de brede schouderkappen. Moeder is in de rouw (blauwe kleding en stippen).

Op het andere klompje dragen moeder en kind de klederdracht van Marken. Het Marker vrouwetje heeft zelfs de kenmerkende lange krullen die vroeger gebruikelijk waren. Het kindje zit in een duwslee met een geruit kussentje. Een mooi

winters tafereel.

Ik stel me zo voor dat een creatieve moeder of vader de saaie klompjes heeft versierd! Hoe oud ze zijn, is niet duidelijk. **Lamberthe de Jong**

Hardrijderijen in Friesland Volksvermaak op het ijs 1800 - 1900

Begin oktober verschijnt *Hardrijderijen in Friesland - Volksvermaak op het ijs 1800 - 1900*. Dit standaardwerk van Ron Couwenhoven over het ontstaan van het wedstrijdschaatsen kwam na een jarenlang onderzoek tot stand. Daarbij kon Ron rekenen op de steun van de Poolsterleden Gauke Bootsma, directeur van het Eerste Friese Schaatsmuseum, Hedman Bijlsma en Niko Mulder. Aan het boek werd ook medewerking verleend door het Koninklijk Huis Archief, het Rijksmuseum, Scheepvaartmuseum in Sneek, het Hannema Huis in Harlingen, het Willem van Haaren Museum in Heerenveen, het Warkums Erfskip in Workum, het Fries Museum en het archief Tresoar in Leeuwarden.

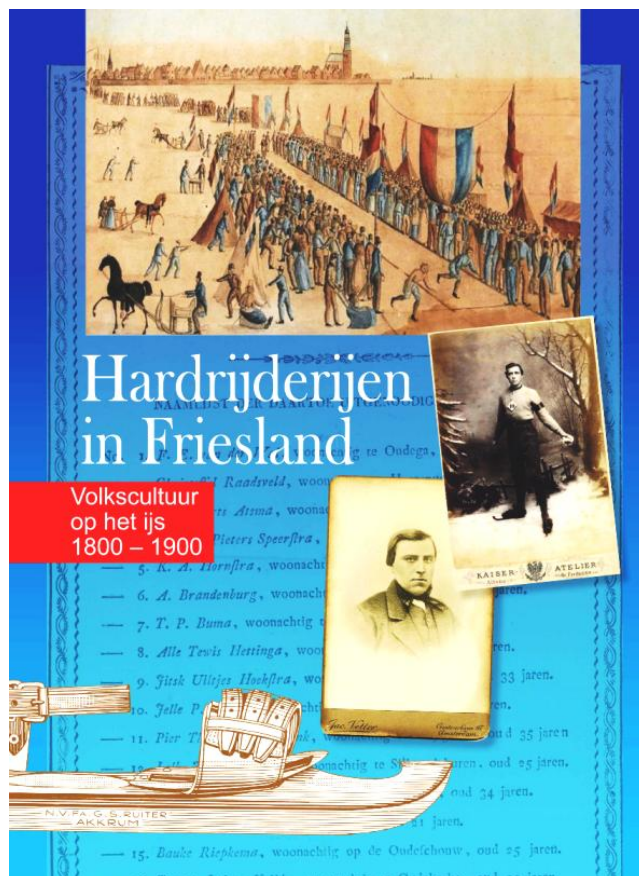
Breed scala van onderwerpen

Alle aspecten van het kortebaanschaatsen worden beschreven: de kampioenen en kampioenes, meer dan 250 onbekende hardrijders, de strijd tegen de vrouwenrijderijen, de opkomst van jeugdwedstrijden, hardrijderijen op zee, spekrijderijen, de strijd tegen het parten, organisatie van de wedstrijden, beschermheren en opkomst ijsclubs, maskerades, boeven op de baan.

Groot formaat

Het boek wordt in luxe groot formaat (34 x 24 cm) uitgegeven en telt 400 pagina's en ruim 300 illustraties, waaronder alle tot nu toe bekende schilderijen, prenten en aquarellen van Friese hardrijderijen in de negentiende eeuw.

In de bijlages worden 3600 uitslagen en wedstrijd aankondigingen opgenomen plus alle 249 ijsclubs, waarvan gegevens werden gevonden.

Bestelinformatie

Het boek gaat 39,50 euro kosten, maar voor leden van de Poolster is het nog mogelijk om *Hardrijderijen in Friesland - Volksvermaak op het ijs 1800 - 1900* voor een prijs van 27,50 euro (inclusief verzendkosten) te bestellen. Dit bedrag moet worden overgemaakt met vermelding van naam en adres op bankrekeningnummer NL55 ABNA 0411 4700 78 t.n.v. stichting Archief Ron Couwenhoven.

Voorinschrijving blijft mogelijk tot 15 oktober.

Via facebook zijn de ontwikkelingen van het onderzoek - dat nog steeds doorgaat - te volgen op <https://www.facebook.com/hardrijderijeninfriesland>.

Boek en Zopie

Sinds *Kouwe Drukke* 49 verschenen er weer genoeg nieuwe schaatstitels. Martin van der Bij doet een greep.

Scheve Schaats, de rel rond de Vissering-Ruiterschaats – Ron Couwenhoven

Een reconstructie van een conflict dat zich meer dan 120 jaar geleden afspeelde. Er werd in die periode driftig gezocht naar de beste model voor hardijschaatsen. Verschillende schaatsenmakers streden om de eer. Tijdens een tentoonstelling in 1892 werd de eerste prijs uitgereikt aan schaatsenmaker Ruiter uit Akkrum. Schaatsenmaker Hoekstra uit Warga vond dat niet terecht. Hij beticht de organisatie van partijdigheid en hij beschuldigt Ruiter van plagiaat. Een rel is geboren. Hoe kon dit zo escaleren, wat was de aanleiding, en wie waren er bij betrokken? Aan de hand van de originele brieven en door middel van de achtergronden van verschillende hoofdrolspelers uit die periode heeft Couwenhoven de feiten voor ons op een rij gezet.

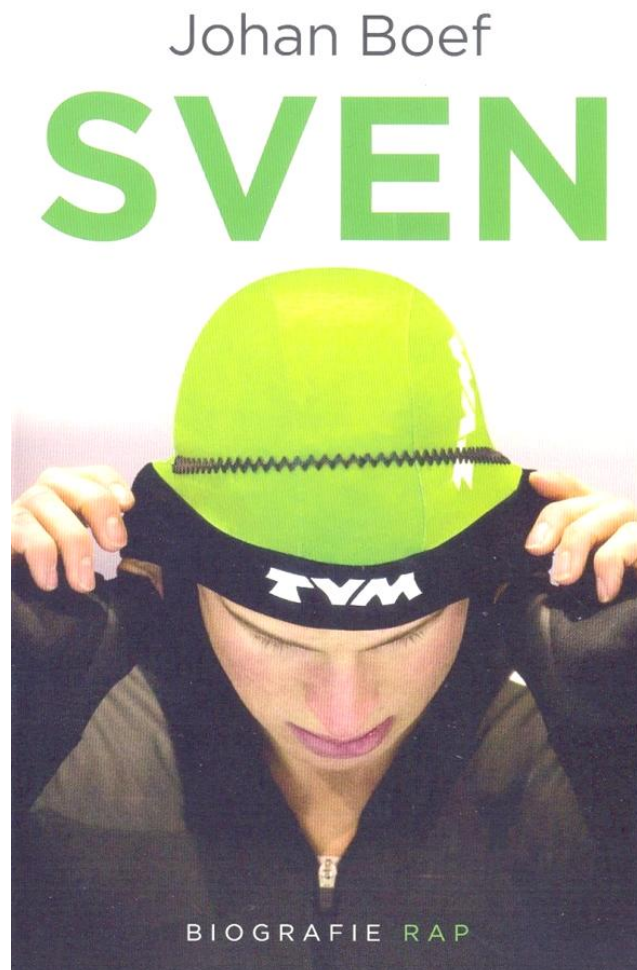
Te bestellen via R.Couwenhoven@upcmail.nl.

Prijs € 17,95

Sven – Johan Boef

Biografie van Nederlands beste schaatser ooit. De meeste biografieën verschijnen aan het eind, of na afloop van een carrière. Daar is bij Sven vooralsnog geen sprake van.

De afgelopen acht jaar kon niemand om Sven Kramer heen. Hij won alles wat er te winnen viel. Behalve Olympisch goud op de 10 kilometer. Tijdens het lezen beleeft de lezer tal van "o ja" momenten. Het boek leest makkelijk weg. In sneltreinvaart wordt ook de carrière van vader Yep meegenomen. Kleine Sven ging vaak met Yep mee en was dus al snel bekend met de langebaan- en marathontoppers van dat moment. Zijn eerste successen komen aan bod en de TVM-ploeg neemt uiteraard een prominente plek in. Zijn eerste titel, de foute wissel en daarna de obsessie om dit recht te zetten. Alles moet wijken voor Sotsji 18 februari 2014, de dag van de Olympische tien kilometer. Het boek is verschenen voorafgaand aan de laatste Spelen. Daarom lijkt het een boek waarvan het laatste

hoofdstuk ontbreekt. Dat is jammer. Maar misschien gaat Sven wel lang genoeg door voor een *Sven - deel 2*.

218 pagina's, paperback. Te koop in de boekhandel. Prijs € 17,90

Vijftig jaar IJclub Kees Jongert – Matthy van Klaveren, Jos Niesten en Renée Duin-Goedhart

Onlangs verscheen het tweede jubileumboek van IJclub Kees Jongert. Uniek voor de jonge vereniging, die is vernoemd naar elfstedenlengende Cor Jongert. Hoe dat zit tussen Cor en Kees lees je in het eerste hoofdstuk. Hoofdstukken met 'prehistorie' (de periode voorafgaand aan de oprichting in 1964), diverse locaties, prominente sporters, bestuursleden, de diverse trainers, en allerlei activiteiten geven een aardig beeld hoe het schaatsen werd beleefd in de afgelopen vijftig jaar in Beverwijk en Heemskerk. Aparte hoofdstukken over de jaarlijkse Kees Jongert Bokaal, over het werelduurrecord van Jos Niesten en over de prestaties van diezelfde Niesten en van Bert Verduin. Daarmee is nog lang niet alles benoemd. Het boek wordt afgesloten met een statistisch deel.

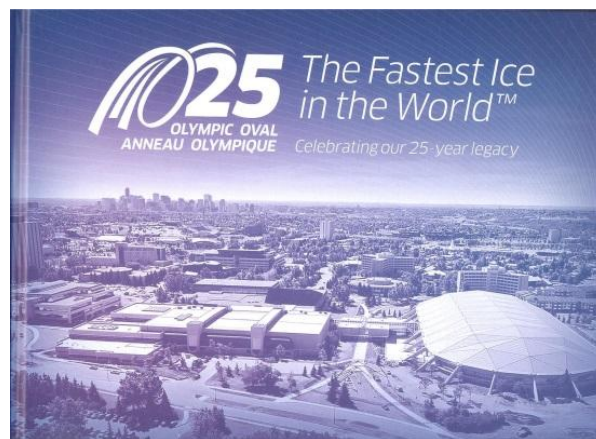
Al met al een prachtig boek, volop voorzien van foto's en afbeeldingen. Geheel in kleur.

Te bestellen door het overmaken van € 14,00 (incl. porto) op IBAN NL42ABNA0564416711 t.n.v. 'Kees Jongert', met vermelding van naam, adres en woonplaats.

The Fastest Ice in the World

Normaliter beperk ik mij hier tot Nederlandstalige boeken. Soms is een uitzondering op zijn plaats. De Olympic Oval van Calgary bestaat 25 jaar. Dit leidde aan het begin van de winter tot uitgave van een uniek boek. Eerst was er verbazing: een overdekte 400-meterbaan in Calgary?

Hardrijden leefde immers niet in Canada. Toen waren er de Olympische Winterspelen, met het ene wereldrecord na het andere. Er volgden jaarlijks grote wedstrijden, maar ook vele trainingkampen. Schaatsers uit tal van landen streken hier neer voor de combinatie van sport en studie. De ijsbaan was immers onderdeel van het universiteitscomplex. Zomerijs, ijshockey en shorttrack op het middenterrein, de vrijwilligers, de coaches, het bijna-faillissement, de oval office. Vele onderwerpen krijgen aandacht. Wat te denken van de techniek en innovatie op het gebied van ijs maken, van materiaal (klapschaatsen), training, kleding etc. Uiteraard ontbreken de toppers niet die Calgary heeft voortgebracht.

120 pagina's A4 formaat, Engelstalig, full color volop voorzien van prachtig fotowerk. Te bestellen via <http://oval.ucalgary.ca/book> voor CAD 10,00 (minder dan zeven euro).

Verder verschenen in de afgelopen winter o.a.:

TVM – een vracht aan titels (€ 14,95);

De Schaatser – Nando Boers (€ 17,95);

Helden van Sotsji – De Telegraaf (€ 9,95);

Andere Tijden Sport – Wintereditie (€ 17,50) en

Winter – Jeroen van der Spek (€ 19,95)

Martin van der Bij

Kouwe Drukke

Kouwe Drukke is een uitgave van Stichting De Poolster, verzamelkring van schaatsen en winterse objecten en verschijnt driemaal per jaar. Misdrukken, bezorgfouten en dergelijke melden bij:

Wim van Herk ☎ 0180-663092; ✉ administratie@stichtingdepoolster.nl

Redactie-adres

Niko Mulder, Schoener 48-01, 8243 XT Lelystad; ✉ redactie@stichtingdepoolster.nl

Redactieleden Kouwe Drukke

■ Matthy van Klaveren	☎ 0251-241492	✉ matthy.klaveren@online.nl
■ Theodoor van der Kooi	☎ 030-6046362	✉ theodoorvanderkooi@12move.nl
■ Niko Mulder	☎ 0320-251663	✉ n.mulder@hccnet.nl

Druk

Drukkerij Jubels bv, Amsterdam

Bestuursleden Stichting De Poolster

■ Huub Snoep (<i>voorzitter</i>)	☎ 0252-688699	✉ voorzitter@stichtingdepoolster.nl
■ Maarten Dijkstra (<i>secretariaat, ledenadministratie en website</i>)	☎ 072-5610916	✉ secretariaat@stichtingdepoolster.nl
Doortjes 9, 1861 VH Bergen (NH)		
■ Wim van Herk (<i>penningmeester</i>)	☎ 0180-663092	✉ administratie@stichtingdepoolster.nl
■ Alex Kampinga (<i>contactpersoon veilingen</i>)	☎ 0598-398002	✉ veilingcommissie@stichtingdepoolster.nl

Website Stichting De Poolster

<http://www.verzamelkringdepoolster.nl>

Lidmaatschap

Het lidmaatschapsgeld dient eens per jaar rond 1 juli te worden betaald. Verzamelaars of geïnteresseerden die zich willen aansluiten worden verzocht € 25,- over te maken op rekeningnummer NL55INGB0004324260 t.n.v. Stichting De Poolster met vermelding van naam en lidmaatschapsgeld 2014-2015. Graag dan ook uw adresgegevens doorgeven aan: secretariaat@stichtingdepoolster.nl

Kopij

Voor Kouwe Drukke nummer 52, december 2014, moet de kopij uiterlijk 1 november 2014 binnen zijn. Bij voorkeur per e-mail (als bijlage), handgeschreven of getypt mag ook. Kleine berichtjes kunnen ook worden doorgebeld. Aanwijzingen voor het aanleveren van kopij zijn verkrijgbaar bij de redactie. De redactie kan artikelen om diverse redenen weigeren, inkorten of doorschuiven naar een volgende uitgave.

De artikelen in Kouwe Drukke mogen zonder schriftelijke toestemming van de auteurs niet worden gebruikt voor andere publicaties.

